

מהגוש עד הגירוש

ביטויי עגה ושינויי משמע בלשונם של המתישבים ביהודה,
שומרון, עזה ובנימין*

שלומית זמיר

מבוא

במאמר שלהלן התחקיתי אחר ביטויי העגה של ציבור המתישבים ביהודה, שומרון וחבל עזה (גוש קטיף לשעבר). ניסיתי לבדוק אם המתנחלים יצרו לעצמם ביטויי עגה ייחודיים המושפעים מצורת חייהם למרות היותם חלק בלתי נפרד מהציבור הדתי ומהחברה הישראלית. תחילה אגדיר מהו סלנג, אסביר את מטרותיו ואפרט את הדרכים להיווצרותו. לאחר מכן אציג רקע קצר על ציבור המתנחלים ועל ציוני דרך ואירועים מרכזיים בהתפתחותו. גוף המחקר כולל לקסיקון אלפביתי מפורט עם כל הערכים שלוקטו הן מהעיתונות המגזרית הכתובה, הן מאתרי המרשתת המסקרים את המתנחלים 'מבפנים' והן משמיעה אקראית על פה של דוברים שונים מהיישובים. הערכים מונו ונותחו לפי דרכי תצורתם, ונמצא כי מרבית ערכי הסלנג של המתנחלים נוצרים בדרך של שינויי משמע למילים רווחות בעברית וכן מיצירת צירופים חדשים ממילים קיימות. המחקר מראה כי אמנם קיים סלנג ייחודי לציבור המתישבים ביהודה ושומרון (להלן: יו"ש), אולם הוא יונק רבים מערכיו מהסלנג הרווח בציבור הישראלי בכלל ובציבור הדתי בפרט.

הסלנג, או בשמו העברי עגה, מקיף את הציבור הישראלי על מגזריו השונים: חילונים, דתיים וחרדים לגווניהם, ספרדים ואשכנזים, משכילים ופשוטי העם. הוא חודר לכל שכבות האוכלוסייה, לשפת אנשי השוק וגם לפנתיאון, לשפה הדבורה וגם לזו הכתובה, ועושה בהן כבתוך שלו.

על השאלה אם הסלנג טוב או רע לעברית כתבו רבים וטובים, ואין מטרתו של המאמר להלן להשיב עליה. המחקרים השונים על הסלנג מצביעים על כך שהוא חלק בלתי נפרד משפה משותפת שקבוצות מיעוט באוכלוסיה יוצרות לעצמן.

במחקר שערכתי ניסיתי להתחקות אחר מילים ייחודיות לציבור המתנחלים. שיטוטי

* המאמר מבוסס על עבודה סמינריונית שכתבתי בהנחייתה של ד"ר יהודית הנשקה בנושא 'הסלנג של המתנחלים - ביטויי עגה ושינויי משמע בקרב המתישבים ביהודה, שומרון, עזה ובנימין', תשע"א. עם סיום כתיבת המאמר לכבוד הוא לי להודות לפרופ' ישראל רוזנסון ולד"ר סיגלית רוזמרין על עצותיהם הטובות והמועילות ועל העזרה הרבה בכתיבתו.

במרשתת, בעיתוני המתנחלים ובעלוניהם השונים העלו מקבץ גדול למדי של מילים וביטויים הייחודיים לציבור זה. אולם יותר מכל בלטו לעין שינויי המשמע שהמתנחלים מעניקים למילים מקובלות בציבור. אפשר לומר בזהירות לאור ממצא זה שאולי קיים 'קצר בתקשורת' בין ציבור המתיישבים לבין שאר הישראלים הנובע ממשמעויות שונות שהם מעניקים למושגים רווחים, אולם זה נושא למחקר אחר.

בלקסיקון שיובא בהמשך ניסיתי לכוון כמיטב יכולתי לכוונת הדוברים כשהם משתמשים בביטויים מסוימים, ואף ליוויתי את הערכים השונים בדוגמות מהמרשתת ומהעיתונות הכתובה כשהדבר התאפשר. במקרה שלא נמצאה דוגמה ממקורות אלו ניסחתי משפט המדגים שימוש בערך כדי להבהירו טוב יותר.

הסלנג מהו

בהקדמתו לספרו של רוביק רוזנטל 'מילון הסלנג המקיף'¹ כותב פרופ' רפאל ניר כי למונח 'סלנג' יש היסטוריה משלו. במאה ה-18 החלו להשתמש בו בבריטניה לציון אוצר המילים המשרת את העולם התחתון. במאה ה-19 ראו פילוסופים בסלנג תופעת לשון שלילית, וכינו אותו 'לשון הטיפשים' או 'לשון העצלנים'. הסלנג נתפס כדרך ביטוי של חסרי השכלה ושל אנשים שאינם מקפידים על הבעה מדויקת. יש שראו בו 'אנטי-שפה' מעין קוד חתרני, לא תקני במתכוון, שהשימוש בו מבטא מרד במסד ובקודים החברתיים המוסכמים. גם בימינו רבים מתייחסים אל הסלנג כאל תת לשון "נמוכה" המשמשת כדיבור הלא-פורמלי בעיקר בקרב בני נוער, ומצביעים על כך שביטויי הסלנג חורגים מכללי הדקדוק הנורמטיבי של השפה ובכך ייחודם.²

בעשורים האחרונים, עם התרחבות העניין בתרבות העממית הכוללת מלבד הסלנג גם תופעות אחרות דוגמת מוסיקת פופ והיפ-הופ, התרחב העניין בחקר הסלנג. כיום אין מתייחסים אליו כאל "השחתה" של הלשון הסטנדרטית או כמצביע על חוסר התרבות של דובריו, אלא כביטוי אותנטי של התרבות הפופולרית, כסימן להשתייכות לקבוצה חברתית מסוימת ולהזדהות עמה. מיטיב לתאר את זאת פרופ' ספן בספרו 'דרכי הסלנג':

טבעי הוא אפוא, שהלשון מתחדשת על ידי כל הדוברים בה – ולא על ידי שכבות עלית של מחוננים או משכילים. הסופרים והמשוררים, עדיני הטעם, והחוקרים הבקיאים במכמניה של הלשון, תורמים את תרומתם הנכבדה ליצירה הלשונית – אולם אין הם התורמים היחידים. אוצר המילים של לשון חיה – מקורו בכל שכבות העם: באנשי רוח ובאנשי מעשה, במשכילים ובפשוטי עם, ואף בתינוקות של בית רבן.³

1. רוזנטל, 2005, עמ' ז.

2. שם.

3. ספן, 1972, עמ' 10.

כשמנסים להגדיר את המושג 'סלנג' עולה השאלה מה ההבדל בינו ובין וריאציות לשון תת־תקניות עצמיות אחרות. ישנו קושי לתחום את אוצר המילים של הסלנג בתבחינ מובהק אחד. לכן התפיסה הלשונית הרווחת בימינו מגדירה אותו תחילה על פי מאפיינים חברתיים (להבדיל מתכונות לשוניות־דקדוקיות).⁴ ובאמת, ניר נמנע מלהגדיר את הסלנג הגדרה של ממש ורק מאפיין אותו בהמשך דבריו שם.⁵

חוקרי הסלנג נחלקים בשאלה אם אפשר להגדירו. יש מי שנמנעים מכך ומעדיפים לתאר את תכונותיו:

(1) סלנג הוא שימוש לשון מתחת לרמת הסגנון הנייטרלית; (2) סלנג טיפוסי לנסיבות לא פורמליות; (3) סלנג טיפוסי ללשון מדוברת; (4) סלנג מצוי במילים, לא בדקדוק; (5) סלנג איננו דיאלקט; (6) סלנג איננו ניבול פה; (7) סלנג איננו משלב; (8) סלנג איננו קאנט ארגו או ז'רגון; (9) סלנג הוא יצרני; (10) סלנג הוא לעיתים קרובות קצר חיים; (11) סלנג הוא לעיתים קרובות מודע; (12) סלנג משויך לקבוצה; (13) סלנג הוא עתיק.⁶

לעומתם, נצר בספרו 'עברית בג'נס', מגדיר את הסלנג תוך התייחסות לסלנג העברי ולתכונותיו הייחודיות. במחקרנו נתבסס על הגדרותיו אלו:

א. הסלנג הוא בת לשון קלילה, חופשייה וססגונית מטיפוס דיבורי מובהק, העושה שימוש לא פורמלי ולא סטנדרטי באוצר מילים וביטויים לשם ההנאה שבחידוש ולשם הגברת גוני ההבעה כריגושיות, ציוריות, רהיטות, אינטימיות, הומור ושנינות.

ב. הסלנג מורכב בעיקר ממילים רגילות במשמע חדש, מיסודות שאולים ומחידושי צורה ותחביר (מעטים יחסית) וערכיו ארעיים בדרך כלל. הוא יצרני ודינמי מאוד ואיננו כפוף לחוקי הלשון ולנורמות חברתיות.

לדברי נצר, עצם היווצרותו של סלנג עשיר וקיומו לצד הלשון הסטנדרטית מלמד על חסך בלשון הרגילה שהסלנג בכללו בא למלא, ואלמלא כן לא היה נוצר. על פי הנחה זו הוא מגדיר את הסלנג הגדרה נוספת:

לשון דיבורית עצמית רהוטה, תת סטנדרטית ולא פורמלית מובהקת העשויה להשלים גוני משמע (ומשמעים) בלשון הסטנדרטית.⁷

4. רוזנטל, 2005, עמ' ז.

5. שם.

6. לייטר, 1994, עמ' XI; ספן, 1972, עמ' 10; ניר, 1993, עמ' 148; אנדרסון וטרודגיל, 1992, עמ' 69; בהקשר זה כדאי להזכיר את דבריהם שם שהסלנג הוא אחד מן הדברים שכל אחד מזהה אך איש אינו יכול להגדיר, וכן את דבריו של המשורר האמריקני קרל סנדבורג שמובאים שם לפיהם 'סלנג הוא לשון שמקפלת את שרוליה, יורקת על ידיה והולכת לעבוד'.

7. נצר, תשס"ח, עמ' 30; להרחבה אודות הגדרת הסלנג בשפה האנגלית ראו שם. להגדרות נוספות של הסלנג ראו: אבן שושן, 2003, עמ' 1289; אנדרסון וטרודגיל, 1992, עמ' 73; פרוכטמן וסיוון, 2007, עמ' 785; פדר, תשל"ד, כרך 3 עמ' 116; פרטרידג', 1969, עמ' 2.

משלב או סוציולקט

בעבר ראו בסלנג חלק 'נחות' בלשון הדיבור בשל היותו חופשי לגמרי מחוקי הלשון והדקדוק, וכן בשל הבוטות והארעיות שבו. (בסלנג העברי אפשר להוסיף גם את ניתוקו מהמקורות ואת ריבוי הלעז שבו). נצר מצטט את דברי ונטוורת כי הסלנג נחשב בדרך כלל לוולגרי, לא אדיב ולא מחונך.⁸ בעבר נחשב שימוש בסלנג סימן היכר לשכבות נחשלות, ולכן ראו בו סוציולקט – רמת לשון בחתך חברתי מסוים, במקרה שלנו – השכבות הנמוכות בחברה. מעניין שספן בספרו מביא את דברי יספרסן שמכנה את הסוציולקט הנמוך 'לשון וולגרי' ולא סלנג, וטוען כי היא דיאלקט מעמדי ויסוד בדיבור הנורמלי של בני המעמד הנמוך כמו שמילותיו של דיאלקט רגיל הן יסודות הדיבור של איכרים ממחוז מסוים. לעומת זאת במילים מהסלנג משתמשים תוך ניגוד מודע ללשון הדיבור הטבעי או הנורמלי.⁹ כיום הולכת וגוברת ההכרה שהסלנג הוא תת-לשון קלילה ואינטימית, נטולת גינונים ורבת גוונים שאין בה פסול בנסיבות לא רשמיות כמו צבא, שיחות ביתיות, וכד', אך מקומה לא ימצאנה בשיח הרשמי והמכובד. כלומר, היחס לסלנג הוא כאל משלב – טיפוס לשון ייחודי המותאם במתכוון לנסיבות מסוימות.

השימוש בסלנג

בהקדמתה למילון הסלנג לרוזנטל מסבירה ד"ר רינה בן שחר כי תחומי חיינו השונים מוסדרים על פי חוקים ונורמות. בלא אלה לא יוכל לשרור סדר חברתי. עם זאת האדם מפיק הנאה מסטייה מהנורמות ומשבירה של המוכר והשגור. כך נוצרים סגנונות חדשים של לבוש, בניין, ארכיטקטורה, אומנות, אופנה וגינון. גם הלשון מורכבת מכללים ומנורמות, ומעצם היותה כזו היא מזמינה את דובריה לסטות מהם ולהפיק הנאה מעצם סטייתם מהכללים המחייבים. כך נוצרו בעת ובעונה אחת איזון עדין ומתח מתמיד בין הלשון הנורמטיבית הכוללת את אוצר המילים של המילון הרשמי ואת כללי הדקדוק, לבין הסלנג – אותן סטיות לשוניות מקובלות שהתקבלו בקרב דוברי השפה. ההנאה מהסטייה הלשונית מורגשת על רקע הלשון התקנית והרהוטה, בדומה לדיסונאנס במוסיקה שיכול להיות מורגש רק על רקע האסונאנס – התאמת צלילים על פי קיום הרמוני של הכללים.¹⁰

בספרו 'עברית בגינס' מונה ד"ר ניסן נצר סיבות נוספות לשימוש בסלנג, ולדעתו הן גם המאפיינים העיקריים שלו:

8. אצל נצר תשס"ח.

9. יספרסן, 1922, עמ' 299.

10. בן שחר בהקדמה לרוזנטל, 2005, עמ' ט-י.

הנאת החדירוש והמקוריות: מאופיין במגוון הברקות והתחכמויות לשוניות, בציורים ייחודיים ועסיסיים ובמשחקי צליל למיניהם; תוספת ריגושיות; נטייה בולטת להאדיר את הרושם של המבע הלשוני לעומת המצוי בשפה התקנית; רהיטות: כלי הבעה זמינים ופשוטים שבהם אפשר להתבטא בקצרה ובשטף בלי לאמץ את המחשבה ובלי לעכב את הלשון ממרוצת דיבורה; מילוי חסר לשוני: השלמת היעדר מילים בשפה להבעת מושג. דיספמיזם - ניבול הלשון: הבסיס המרדני שבסלנג המכוון נגד הנימוס החברתי, נגד חוקי הלשון ונגד אידיאולוגיות בעלות רמה מוסרית גבוהה; יופמיזם - לשון נקייה: נטייה הפוכה היוצרת מילות טאבו¹¹ שאסור להעלות על השפתיים וממירה אותן בחלופות רכות יותר.

דרכים להיווצרות סלנג וחלוקת אוצר המילים שבו

בהקדמתה ל'מילון הסלנג המקיף' לרוביק רוזנטל מחלקת ד"ר רינה בן שחר את אוצר המילים של הסלנג לשני סוגים: סלנג דקדוקי וסלנג מילוני.

סלנג דקדוקי

הדקדוק מטיל על הדובר כללים הן במבטא ההגאים ובדרכי הצטרפותם (פונטיקה ופונולוגיה) הן בדרכי נטיית המילים - פעלים ושמות, שימוש בצורני נטייה, בצורני רבים, שימוש בשם המספר ועוד (מורפולוגיה), הן בדרכי הצטרפות המילים אלה לאלה לצירופים ולמשפטים (תחביר). סטייה מכוונת מהכללים הדקדוקיים מספקת יסודות סלנג משעשעים, מעין 'ממזרים לשוניים', המנהלים דיאלוג עם אחיהם החוקיים, בלי לבגוד בהם יתר על המידה. הסלנג הדקדוקי נוצר מהפרת כללים אלה או מסטייה מהם. בינו לבין הלשון התקנית יש איזון עדין ומתח מתמיד בין השמירה על הכללים לבין הסטייה מהם. מובן שהסלנג הזה יכול להיות מורגש רק על רקע הלשון התקנית הנצמדת לכללים. כמו במוסיקה: הדיסונאנס - סטייה מההרמוניה המקובלת, לא יכול להיות מורגש ללא האסונאנס - ההרמוניה והשלמות בשילוב הצלילים שהן פרי של היצמדות לכללים.¹²

בן שחר מחלקת את הסלנג הדקדוקי לשלושה חלקים על פי חלקי השפה:¹³

11. מילות הטאבו נוצרות משלוש סיבות וכך הן גם מתחלקות: (א) טאבו מפני הפחד - הימנעות ממילים הקשורות במוות או במחלות, באסונות ובמרעין בישין אחרים כדי שלא לפתוח פה לשטן; (ב) טאבו מפני הכבוד - הימנעות ממילים מפורשות בתחומים מוצנעים כמו הפרשות הגוף ויחסי אישות, כמו כן "עוקפות" המילים הנקיות את נרדפותיהן הוולגריות המייצגות תכונות נחותות של בני אדם (ולעיתים מקצועות הנחשבים נחותים); (ג) טאבו מפני היראה - איסור הזכרת מילים שבקדושה - מצוי בעיקר אצל יהודים שומרי תורה ומצוות. עיינו בצרפתי, תשס"א, סעיף 14.23.

12. רוזנטל, 2005, עמ' י-יא.

13. גם במחקרנו תיעשה החלוקה כך, וראו להלן.

1. סלנג פונטי: סלנג שבו יש סטיות מכוונות מההגייה התקנית. דוגמאות: אלכנוס (אלכסון), מיש מיצמיץ (מיץ משמש), קלבת שבת (קבלת שבת) - שיכול מכוון של סדר העיצורים במילה.

מניינים (מה העניינים), תראות (להתראות), בצפר (בית ספר) - קיצורים פונטיים, איחוד עיצורים (ת+ס=צ) או השמטת צלילים ממילים.

גועליציה - שינוי פונטי קל בקוליות של המילה (החלפת ק הבלתי קולית בג' הקולית, החלפת א' בע' הגרונית) שגורר גם החדרת משמעות נוספת - 'גועל' למילה. כיו"ב - טמבלוויזיה (הוספת עיצורים שיוצרת הלחם: טמבל + טלוויזיה)

2. סלנג מורפולוגי: סטיות מכוונות מהצורות הדקדוקיות של המילים ומדרכי הנטייה שלהן:

גאונה (במילון יש רק 'גאון') אבאים (תמורת 'אבות')

דפק, אפסוסי, בלבלה - שורשים קיימים המוכנסים למשקלים שבהם אינם נהוגים בעברית התקנית.

התפטר, התנודב - המצאת בניין חדש המאגד בתוכו שתי משמעויות של בניינים: התפעל החוזר ופועל הסביל.

כיסאולוגיה, ביצועיסט, כלומניק, קטנצ'יק - הוספת סופית לועזית למילה קיימת. אנשימים - הוספת צורן ריבוי נוסף.

אנשות - הוספת צורן ריבוי של רבות למילה שבה רק הוספת צורן הרבים תקנית.

3. סלנג תחבירי: סטיות מכוונות מכללי הצטרפות המילים אלה לאלה:

זה מה יש, עשה מה בראש שלו - השמטת 'ש' הזיקה (זה מה שיש, עשה מה שבראש שלו).

חסר (טקט, השכלה, אמצעים), נטול (קפאין בדרך כלל) השמטת הסומך.

על בטוח, על יבש (תואר הפועל הנבנה מצירוף של מילת יחס ותואר במקום מצירוף של מילת יחס וש"ע).¹⁴

סלנג מילוני

תחום המילון - אוצר המילים והביטויים על משמעהים השונים בשפה, הוא כר נרחב ליצירת סלנג. שני המשאבים העיקריים להעשרת הסלנג הם לשונות הלעז שמהן שואבים הדוברים מלוא חופניים מילים, והלשון העברית - שבחלק גדול ממילותיה הדוברים יוצרים במכוון שינויים סמנטיים או שהם מצרפים אלה לאלה מילים קיימות ובונים מהן צירופים חדשים.¹⁵

14. רוזנטל, 2005, עמ' יא-יב.

15. גם נצר הולך בעקבות חלוקה זו וכך נעשה גם אנו.

לשאלה מהלעז יש דרכים מגוונות: שאילת מילים זרות כלשונו;¹⁶ התאמת המילים הלועזיות למערכת ההגה והצורות העברית;¹⁷ תרגום שאילה - תרגום מילולי של יסוד לועזי תוך חיקוי הצירוף שלו;¹⁸ ומצלול - חידוש יסודות לשוניים על בסיס דמיון צלילי למקביליהם הלועזיים.¹⁹

דרך נוספת ליצירת סלנג היא שימוש במילים עבריות קיימות. כאן נוצרים היסודות החדשים בעיקר בשתי דרכים: מעתק סמנטי - שינוי משמעות במילים קיימות²⁰ ויצירת צירופים וביטויים חדשים ממילים קיימות: לקיחת שני יסודות קיימים ובניית יסוד חדש מהם (דומה למטאפורה).²¹

ציבור המתנחלים

ציבור המתנחלים זכה לכינוי זה מעלייתו הראשונה לסבסטיה ב-1968 עם החזרה המחודשת לקיבוץ כפר עציון והקמת גוש אמונים ב-1974, ועד היום.

ההתנחלות הראשונה שהוקמה באזור יהודה ושומרון היא כפר עציון, שהוקמה עוד ב-1967, מיד לאחר מלחמת ששת הימים. ההתנחלות הראשונה ברצועת עזה הייתה כפר דרום שהוקמה ב-1970. בשנים הראשונות, עד מלחמת יום הכיפורים, הוקמו ההתנחלויות

-
16. כאן משפיעות שלוש שפות עיקריות: יידיש: ברוך, סמטוחה, פלונטר, נבך... ערבית: חתיאר, בחיאת, מסטול, סחבק... אנגלית: אין, אאוט, לארג', סטייל ועוד רבות אחרות. מלבד שלוש השפות הנ"ל יש שפות אחרות שמהן שואבים דוברי העברית מילים ומשתמשים בהן: פולנית (ברנזה, בוחטה), צרפתית (סה לה וי), לדינו (צ'פצ'ולה, בולמה, דמיקולו).
 17. לדוגמה: בילף, דסקס, דפךס נוטים בבניינים פיעל או פועל ונשמעים כפעלים עבריים לכל דבר אולם הם מבוססים על מעין "אותיות שורש" הבנויות מהעיצורים במילה האנגלית תוך התעלמות מתנועותיה. אותיות אלה "חולצו" מהמילה האנגלית והותאמו למשקל או לבניין העבריים. דוגמות נוספות: יידיש: השוויץ, קיטר, השפריץ; ערבית: ביסס, פישל, התחרפן, אנגלית: קימבן, פינש, הסניף ועוד.
 18. לדוגמה: 'עושה שכל' זהו תרגום מילולי מכוון של הצירוף האנגלי: it makes sense. קח את הזמן - take your time. ועוד. בעברית המדוברת יש תרגומי שאילה רבים מהיידיש וביניהם: ליקק את האצבעות, גילה את אמריקה, חסר לו בורג, נהיה לו שחור בעיניים (במקום 'חשכו עיניו'), הלך לו קלף ועוד.
 19. דוגמה: הקריאה 'יש!' דומה בצלילה לyes האנגלית. 'קֶלְטָה' דומה ל'קסטטה' (המילה האנגלית היא cassette ואליה נוספה סיומת הנקבה 'ה'). מיידיש חיקו הדוברים את שאכער-מאכער והפכו אותו לסחר-מכר. מצרפתית, תמורת הצירוף 'קומסי קומסה' (ככה ככה) אומרים הדוברים במלרע: ככה-ככה...
 20. דוגמות: דפוק, שפוך (מתייחס לנוזל בעברית התקנית, וכאן הוא משמש במשמעות של אדם עייף מאוד), זרוק (מישהו שלא מקפיד בלבושו ובמראהו החיצוני), מרובע (מצולע סגור בעל ארבע צלעות בעברית התקנית, ובסלנג - אדם שמרן וקפדן מאוד שלא פתוח לשינויים), ועוד רבים.
 21. דוגמות: עשה גלים, קיפל את הזנב (וגם 'חזר עם הזנב בין הרגליים'), לא הולך ברגל, קרע את הכביש, ירד על (במשמעות של לגלג על מישהו או אכל אוכל רב). מדעי הדשא, מסדר דמעות. דוגמות אלה מראות שהסלנג נמשך אל המבע הצירופי, ודובריו 'מגייסים' מילים וצירופי מילים קונקרטיים מהמילון התקני, הופכים אותם לתיאורים מטאפוריים חיים של תכונות מצבים או פעולות, וכך יוצרים להם משמעויות חדשות.

ברובן על-פי 'תוכנית אלון', שקבעה כי יש להתיישב ברמת הגולן, בבקעת הירדן ובחבל ימית ולא באזורים צפופי האוכלוסין של יהודה, שומרון וחבל עזה. אף על פי שתוכנית זו מעולם לא התקבלה בצורה רשמית, למעשה פעלה ממשלת ישראל על פיה. על-פי תוכנית זו הוקמו יישובים בגוש עציון, בקריית ארבע, בהר גילה ובגוש קטיף.

בפסח 1968, התיישבה במלון 'פארק' בחברון קבוצה בהנהגת הרב משה לוינגר. למחרת ליל הסדר שלחה הקבוצה מברק ברכה קצר לשר הביטחון, משה דיין: "חג שמח - ממתנחלי חברון". הייתה זו הפעם הראשונה, שבה מישהו השתמש בביטוי 'מתנחלים' בהתייחס להתיישבות ישראלים בשטחים שישראל תפסה ב-1967. בפברואר 1974 הקימו פעילים מהזרם הדתי-לאומי את תנועת 'גוש אמונים'. התנועה דגלה בהחלת הריבונות הישראלית על הגולן, על יהודה ושומרון, על רצועת עזה ועל סיני. בתקופה של אווירת נכאים בעקבות מלחמת יום הכיפורים, הצליחה תנועה זו להפיח בקרב תומכיה תקווה חדשה.

עם עליית מפלגת הליכוד לשלטון בשנת 1977 הואץ קצב בניית ההתנחלויות והייתה תמיכה נלהבת בהן, שכללה הטבות כלכליות, בניית תשתיות והגנה משפטית. בשנת 1978 הוקמה תנועת אמנה כתנועה המיישבת של 'גוש אמונים'. מספר האזרחים החיים בהתנחלויות בתחילת 2004 נאמד ברבע מיליון תושבים, וכ-40% משטחי יהודה ושומרון הוכפפו לתחומי השיפוט המוניציפלי של ההתנחלויות.

בשנת 2005 החליטה ממשלת הליכוד להוציא את המתישבים בחבל עזה מבתיים במה שזכה לכינוי 'תוכנית ההתנתקות'.²² בשנת 2006 נהרסו בהוראת הממשלה תשעה בתי קבע במאחז עמונה שבחבל בנימין והריסתם לוותה באלימות קשה מצד הכוחות המפנים כלפי המתישבים שבאו למחות על המעשה.

ציבור המתנחלים מורכב ממגוון רחב של אנשים - דתיים ושאינם דתיים שהתגבש במשך יותר מ-40 שנה ויצר לעצמו מונחים וביטויים ייחודיים, כפי שנראה להלן.²³

הלקסיקון של המתנחלים

בלקסיקון שלהלן נעשה ניסיון להקיף את אוצר המילים המצוי בסלנג של המתישבים ביהודה, בשומרון ובחבל עזה (שהיום נתון לשליטה ערבית). לרוב נעשה ניסיון לבודד את הסלנג של המתנחלים מהסלנג של המגזרים האחרים לכן מילים רבות הנהוגות בסלנג של כלל המגזר הדתי או בצבא לא הוכנסו כלל. עם זאת בהתאם לשיקול הדעת הוכנסו מילים

22. במהלך 'תוכנית ההתנתקות' פונתה רצועת עזה מכל תושביה היהודיים וכוחות צה"ל. כלי ציוד הנדסי כבד של משרד הביטחון הרסו את הבתים הפרטיים, ואילו את בתי הכנסת שישראל נמנעה מלהרוס החריבו פורעים פלסטינים. נוסף להתנחלויות ברצועת עזה פונו ארבעה יישובים בצפון השומרון: כדים, גנים, חומש ושאנור.

23. להרחבה על ציבור המתנחלים ועל תולדות ההתנחלויות ראו אצל הוברמן, 2008; הוברמן, תשע"א.

מסוימות הנוהגות גם במגורים האחרים, לצורך הבהרה של ערכים שונים. כמו כן במילים שחל בהן שינוי ממשמען הרגיל הובא לעיתים הפירוש הבסיסי, אם הוא תרם להבנת המשמעות החדשה. כן הוכנסו שמות עצם שאינם בהכרח 'סלנג' אולם הם הכרחיים להבנת ערכים אחרים.

כאמור, דרכי היווצרות הסלנג מתחלקות לשני סוגים: סלנג מילוני המתחלק למעתק סמנטי, לצירופים חדשים, למילים שאולות ולמילים בעלות בסיס לוועזי וסלנג דקדוקי המתחלק לפי תחומי הלשון: סלנג פונולוגי, סלנג מורפולוגי וסלנג תחבירי.

בהתאם לכך ליד כל מילת סלנג בלקסיקון נכתבה בסוגריים ובאותיות קטנות דרך התצורה שלה על פי המפתח להלן:

מעס - מעתק סמנטי²⁴; צח - צירוף חדש; מש - מילה שאולה מלעז; מבל - מילים בעלות בסיס לוועזי; סלפ - סלנג פונולוגי, סלמ - סלנג מורפולוגי; סלת - סלנג תחבירי

החיפוש בלקסיקון:

1. הערכים בלקסיקון מסודרים לפי אותיות הא-ב העברי. שמות - לפי צורת זכר יחיד או יחידה במקרה ששם העצם מופיע בנקבה בלבד. אם שם העצם מופיע רק ברבים ואינו נוטה ביחיד, תופיע צורת הרבים בליווי הערה המסבירה זאת. פעלים - מופיעים בצורת עבר נסתר. אם קיים שם פועל בלבד ללא מערכת, ייכתב שם הפועל בליווי הערה שתסביר זאת.
- צירופים וביטויים - יופיעו לפי המילה הראשונה בתנאי שאינה מילת יחס. מילים נטויות בגוף הפירוש הן מילים המופיעות בלקסיקון. מומלץ לעיין בהן כדי להבין את הניתוח הלשוני לאשורו.
2. במקרה של מילים נרדפות יופנה הקורא למילה הנרדפת.
3. ערך המסומן בכוכבית (*) הוא ערך שאינו ייחודי רק למתנחלים והובא בלקסיקון בשל הצורך להכניס ביטויים וצירופים שונים תחתיו באופן מסודר.

24. המעתק הסמנטי נוהג במילים ובצירופים קיימים שהמתנחלים העניקו להם משמעות שונה. תוצג הבחנה בין צירופים קיימים בעלי משמעות שונה לבין צירופים חדשים שהמתנחלים יצרו.

25. מילים אלה זהות בדרך תצורתן לזאת של הסלנג המורפולוגי. אולם בשל הבסיס הלוועזי שלהן תיערך הבחנה ביניהן לבין מילים שנוצרו בדרך התצורה של הסלנג המורפולוגי שלהן בסיס עברי.

26. הסלנג המורפולוגי כולל בתוכו את דרכי התצורה הבאות: ראשי תיבות, שורש ומשקל, בסיס וצורן סופי והלחם בסיסים. בכל ערך ששייך לסלנג המורפולוגי תצוין דרך התצורה בהערת שוליים.

הלקסיקון*

באהבה ננצח [צח] - סיסמת המאבק של תושבי גוש קטיף בתכנית ההתנתקות.²⁸

אהוד ברח [סלפ] כינוי לעגני לאהוד ברק שנוצר על ידי החלפת ה-ק של שמו ב-ח. הציורף נוצר לאחר ועידת קמפ דייוויד שבה הסכים ברק לפנות למעלה מ-90% משטחי יהודה ושומרון ולחלק את ירושלים.

אוויר מה שאפשר לנשום ביישובים, ובשפע. אחד היתרונות של האזור על פני השפלה הלחה או הנגב היבש.

אוויר פסגות [מעס] - הטיעון האחרון (ולרוב לא משכנע במיוחד) בדיון מדוע לגור ביהודה ושומרון. "אצלנו תנשמו אוויר פסגות צלול שאין בשום מקום אחר."

אוויר הרים צלול כיון [מעס] - האוויר הצח ביישובים (כשרוצים "להתפייט").²⁹ ראו 'אוויר פסגות'.

אוטו מצרך בסיסי למשפחה ממוצעת ביישובים שאין בהם תחבורה ציבורית מספקת.³⁰

אגודה קואופרטיב, ארגון, ישות משפטית עצמאית ללא כוונות רווח לעצמה אלא לחבריה.

אגודה שיתופית [מעס]²⁷
1. ראו יישוב קהילתי.

2. [מעס] - הגדרה ליישוב קהילתי שתכליתה לקבל תקציבים ממשרדים ממשלתיים שאינם מגיעים ליישובים קהילתיים.

אהבה ההיפך משנאה; תחושת חיבה עזה כלפי מישהו או משהו.

אהבת חינום

1. אהבה שאינה תלויה בדבר.
2. ההיפך משנאת חינום. ראו 'אהבת ישראל'.
3. [מעס] - כוח חיובי שחסר בעם ישראל ובכוחו להביא את המשיח ולגרום לבניין בית המקדש השלישי.

אהבת ישראל [מעס] - המפתח לבניין בית המקדש השלישי, אבל רק אם היא תהיה אהבת חינום.

28. היא הפכה ללעג ולקלס אחרי שהתכנית התבצעה והיישובים הוחרבו. כיום מזכירים אותה בעיקר כשרוצים ללעוג לממלכתיים שממשיכים להאמין למרות הכל במדינה ובמוסדותיה. הביטוי נוצר בהשפעת הסלוגן של מכון מאיר 'באהבה ובמונה'.

29. הביטוי הזה הוא שורה משירה של נעמי שמר 'ירושלים של זהב'.

30. המשפט 'ביישוב כמו שלנו אוטו הוא לא מותרות' נפוץ במיוחד בקרב זוגות צעירים המסבירים מדוע אינם מצליחים לעמוד

* אני מבקשת להבהיר כי הפירושים המוצעים בלקסיקון זה מתבססים על הנתונים המחקריים שנאספו ועל המאפיינים הלשוניים-סמנטיים המקובלים.

27. אגודה שיתופית במקור היא מילה נרדפת לקו-אופרטיב כלומר חברה שמטרתה ליצור רווח לחבריה ולא לעצמה. המתויישים לקחו כינוי זה ושאלו אותו ליישוב קהילתי - מסגרת החיים המקובלת ביהודה ושומרון. בביטוי זה בוצע מעתק סמנטי מתחום הכלכלה לתחום ההתיישבות.

אולם רב תכליתי - מבנה גדול ביישוב המכיל מספר רב של אנשים. משמש לכל אירועי התרבות ביישוב, ולעיתים גם לאירועים פרטיים של תושבים כמו שבתות בר מצווה, שבתות חתן, ברית-מילה וכד'.

אוסלו

1. בירת נורווגיה שבה נחתם הסכם השלום בין ישראל לבין הפלסטינים בתשנ"ג שבמסגרתו העביר להם צה"ל את השליטה בערים ערביות ביהודה ושומרון.³³
2. [מעס] הסיכה לגילויי האלימות של הערבים כלפי התושבים במדינת ישראל ולפרוץ מלחמת 'אל אקצה'.
3. [מעס] קיצור של 'הסכמי אוסלו'. 'רק בגלל האוסלו הזה נהרגים לנו כל-כך הרבה אנשים...'

אורות [מעס]

1. שם של ספר שכתב הרב קוק שהמתנחלים אוהבים לצטט ממנו כשהם מדברים על גאולת עם ישראל.
2. שם של מכללה להוראה שהיא "קו ייצור" למורות דתיות וליועצות חינוכיות וגם לשידוכים פוטנציאליים לבינישי"ם.
3. מצב רוחני חיובי שבו נמצא הדובר. "ארבעה חודשים הייתי באורות, הרגשתי שקיבלתי נס, מתנה מה"³⁴.

אוטו מתנחלים [צח] - רכב בעל תא מטען גדול שצריכת הדלק שלו סבירה, שהמחיר שלו לא גבוה במיוחד ושהשלדה שלו חזקה במיוחד ומותאמת לנסיעה בכבישים הרעועים של יו"ש. עדיפות לרכב שיש בו יותר מחמישה מקומות ישיבה.³¹

אויב [מעס]

1. מי שמתנגד לישיבת עם ישראל בכל מרחבי ארץ ישראל וקורא להשמדת המדינה.
 2. מי שקורא לפינוי ההתנחלויות.³²
- אויבי המדינה** - ראו שמאלנים מסריחים, ערב רב. "השמאלנים המסריחים, אויבי המדינה אלה. ממש ערב רב".
- אויבים מבית** - כינוי גנאי לשמאלנים. ראו שמאלנים מסריחים, משת"פים.

***אולם** מרחב גדול לעריכת אירועים, שמחות, כינוסים והרצאות.

אולם אירועים

1. גילוי חדש של מקור הכנסה לא אכזב לקופת היישוב, במיוחד אם צמוד אליו גן הצופה אל נוף הקדומים הבראשיתי, ובעלי השמחה מקבלים מחיר נמוך בהשוואה לערים הקרובות.
2. ראו אולם רב תכליתי.

בתשלומים החודשיים.

31. לתואר הזה זכה הדגם 'סובארו סטיישן' משנות השמונים והתשעים, וכיום מחליף אותו הדגם 'סיטרואן ג'אמפי'.

32. לכינוי זה זוכות דרך קבע העמותות של השמאל הישראלי, מדינות ערב, שליטיהן ותושביהן, ארגוני הטרור, האו"ם, עמי אירופה והממשל בארצות הברית, כשהוא מקבל החלטות הנוגדות את האינטרס הישראלי.

33. זו המשמעות הבסיסית של המושג כפי שהוא מובן אצל רוב הציבור.

34. http://www.makshivim.org.il/ask_show.asp?id=235029

אזור חבל ארץ.*אזור עדיפות**

1. אזור מסוים במדינת ישראל שזוכה להקלות במיסים, להנחות בתחבורה הציבורית וכד', לפי קריטריונים שמשרד האוצר קובע. אזור יהודה ושומרון למשל נכלל ברשימת אזורי העדיפות בכל שנה.
2. [מעס] - סיבה טובה לגור ולעבוד ביהודה ושומרון.
3. [מעס] - סיבה למחנה השמאל לנגח את המתנחלים בטענה שהם לוקחים נתח גדול מהתקציב.

איחוד לאומי

1. המפלגה המייצגת את הגרעין הקשה של המתנחלים, היינו - יישובי גב ההר, חברון ודומיהם. הוקמה בשנת 1999 מאיחוד של התנועות 'תקומה' ו'מולדת' וכיום מאוחדת עם מפלגת 'הבית היהודי'.
2. [מעס] - סיבה להאשים את החרד"לים בפילוג הציונות הדתית.

אינתיפאדה [מש]

1. (ערבית: انتفاضة) התנערות. מילה "מכובסת" למלחמת גרילה של ארגוני הטרור הערביים בצה"ל, ולהתקפות רצחניות שלהם כנגד האוכלוסייה האזרחית בישראל. המלחמה כוללת פיגועי התאבדות וירי, יידוי אבנים ובקבוקי תבערה, פריצות למבנים, השחתת רכוש יהודי, שרפת מטעים ועוד.
2. ראו אינתיפאדה ראשונה.

אינתיפאדה ראשונה - התקוממות של הפלסטיניים נגד ישראל בין השנים 1987-1991. אופיינה בעיקר בשימוש בנשק קר דוגמת אבנים, סכינים ובקבוקי תבערה והתרכזו ביצירת

מהומות בעיקר ביהודה ושומרון. גבתה את חייהם של כ-90 ישראלים. עד שנת 2000 כונתה 'אינתיפאדה'³⁵.

אינתיפאדה שנייה

1. התקוממות שנייה של הפלסטינים נגד ישראל שפרצה בשנת 2000 ונמשכה עד שנת 2005. אינתיפאדה זו כוונה לאוכלוסייה האזרחית בכל הארץ. השתתפו בה בעיקר פעילים של ארגוני הטרור השונים שהשתמשו בנשק חם דוגמת רובים, טילים ומטעני חבלה. כמו כן הוציאו הארגונים לפועל פיגועי התאבדות רבים. עימות אלים זה גבה את חייהם של כ-1,000 ישראלים.

2. תוצאה ישירה של הסכמי אוסלו.

אינתיפאדת אל-אקצה³⁶ - ראו אינתיפאדה שנייה.

אמנה [מעס] שמה של התנועה להתיישבות במרחבי יהודה ושומרון הבונה בתים המותאמים לאוכלוסייה הדתית מבחינת המפרט הטכני שלהם. ראשי התנועה ידועים כמומחים בעקיפת הביורוקרטיה שמערימות הממשלות השונות, ובהשגת אישורי בנייה על אף הקשיים המוערמים עליהם.³⁷

35. כינוי זה נוצר בשנת 2000 עם פרוץ האינתיפאדה השנייה או בשמה המוכר יותר 'אינתיפאדת אל-אקצה'.

36. כך כינו הערבים את האינתיפאדה הזו והמתנחלים ברובם משתמשים בכינוי זה כשהם מדברים עליה ולא בכינוי 'אינתיפאדה שנייה' כמו רוב הציבור.

37. רוב הישראלים רואים בכינוי 'אמנה' קיצור של אמנת ז'נבה, ולכן יש פה מעתק סמנטי. ראוי להזכיר שבקרב דור ההמשך של ההתנחלויות המילה 'אמנה' היא מילת קוד לעסקנים שגובים מהם כסף המוכר בשם 'מיסי אמנה'.

ההתנתקות, כשטען שהתקשורת צריכה לשמור עליו כמו אתרוג כדי שיבצע אותה.
 2. כינוי אירוני לאדם מושחת שזוכה ליחס אוהד מהתקשורת.

אתרוגזים [סלמ]⁴⁰ תופעת הטיפול הסלחני של התקשורת באנשים מושחתים המשרתים את האינטרסים שלה.

***בגד** פריט לבוש המכסה את הגוף.
בגדים של מוצאי שבת - בגדים חצי חגיגיים. לא בגדי שבת וגם לא בגדי חול.

בג"ץ

1. [סלמ] - ראשי תיבות של בית דין גבוה לצדק.
 2. [מעס] - חותמת גומי חוקית של השמאל ושל תנועת 'שלום עכשיו' לפנינו מאחזים ויישובים.

בלי בג"ץ ובלו בצל"ם

1. אמרה של יצחק רבין בשנות האינתיפאדה הראשונה שפירטה את תפישתו בדבר הטיפול בערבים אם יתפרעו - מנה אחת אפיים ללא דיונים ובדיקות מוסריות.

2. [מעס] - אמירה אירונית של המתנחלים כשהם חשים שמוסדות המדינה שופטים אותם לחומרה ללא סיבה נראית לעין, ומתירים לרשויות אכיפת החוק לשלול את זכויותיהם בקלות.⁴¹

אמפי [סלמ] - קיצור של 'אמפיתאטרון'. מקום לעריכת הופעות בימות הקיץ החמים. כמעט לכל יישוב ותיק יהיה אמפי בתחומו.

אנטישמי [מעס]

1. כינוי גנאי לשמאלני. ראו שמאלנים מסריחים.
 2. כינוי גנאי שעשוי להיות מודבק לעובדים מהאוו"ם, לשליטים האירופאים והאמריקנים ולשליחיהם המיוחדים למזרח התיכון.

אפוד - אמצעי הגנה מפני כדורים שרבים מהמתנחלים רכשו ולבשו בתקופת האינתיפאדה השנייה מחשש שהערבים יירו עליהם מרכב חולף. מכונה גם אפוד מגן, אפוד קרמי ושכפ"ץ [שכבת פיצוץ].

***אצבע** חלק מהיד.

אצבע א־לוהים [מעס] - כינוי לאצבע המורה המושטת לעבר הכביש כדי לסמן לנהגים הנוסעים בו לעצור.³⁸
 "איך הגעת כל כך מהר? - אצבע א־לוהים". ראו 'כוח הזרוע', 'ביד חזקה ובזרוע נטויה'.

אתרוג [מעס]³⁹

1. דימוי לראש הממשלה לשעבר אריאל שרון. טבע אותו העיתונאי אמנון אברמוביץ' ערב

38. בקרב נערים הלומדים במוסדות האוסרים לנסוע בטרמפים משמש הביטוי הזה כשם קוד לנסיעה כזו. הביטוי לקוח משמות ט: "אצבע א־לוהים היא".

39. ה'אתרוג' מזוהה אצל רוב העם עם התעלמות התקשורת ממעשיו של ראש הממשלה אריאל שרון. המתנחלים מרחיבים את השימוש במושג זה גם כלפי אישים אחרים כשהם חשים שהתקשורת מתעלמת מהשחיתויות שלהם, על מנת שיוכלו לפגוע בהתיישבות.

40. נוצר בדרך של בסיס+צורן סופי - אתרוג + יזם (סיומת לוועזית). להרחבה ראו 'אתרוג'.

41. לעתים מופנה ביטוי זה גם כלפי שרי ביטחון המסרבים לתת אישורי בנייה ומעכבים לחקירה מתיישבים על לא עוול בכפם "בלי בג"ץ ובלו בצלם".

בתי אמנה [צח] - בתי קבע למגורים שנבנו במסגרת מיזם בנייה של חברת 'אמנה'. לעיתים מקצרים הדוברים את הצירוף ל'אמנה' בלבד. "איפה קנית דירה? - בַּאֲמָנָה".

בתי קבע [מעס]

1. ההוכחה שהישובים יעמדו על תילם כנגד כל הסיכויים. עליהם גאותו של כל יישוב.

2. סיבה מספקת לפרסם את היישוב בעלוני השבת של המגזר בניסיון להביא אליו משפחות חדשות שישתקעו בו.

בית יהודי [מעס]

1. המפד"ל בגלגולה הנוכחי. מפלגה המתיימרת לייצג את כלל הזרמים בציונות הדתית. בקרב הגרעין הקשה של המתיישבים מצטיירת כמפלגה של עסקנים ופשרנים מבחינה דתית המייצגת בעיקר את העירוניסטים והממלכתיים (במלעיל) מקרב הדתיים הלאומיים.

2. ליכוד ב' מבחינת ההתנהלות בקרב הגרעין הקשה בהתיישבות.

ברגישות ובנחישות

1. צמד מילים שטבע ראש הממשלה המנוח, אריאל שרון, לפני תכנית ההתנתקות שהיו מעין הצהרה לאופן ביצוע התכנית על ידי צה"ל והמשטרה.⁴⁶

2. [מעס] - ביטוי המתייחס למילוי של מטלה מסוימת, לרוב לא נעימה. "אני אסיים את הפרויקט הזה ברגישות ובנחישות".

46. יש לציין שהביטוי הפך אירוני בקרב המתנחלים, כשהם מדברים על הפינוי ככוח מגוש קטיף. הם בעיקר מדגישים בו את הנחישות כי לשיטתם, הרבה רגישות לא הייתה שם. יש כאן צמצום משמע מ'רגישות ונחישות' ל'נחישות' בלבד.

בגיץ [סלמ]⁴² - כל עניין משפטי עקרוני שבג"ץ מחליט בעניינו ללא התחשבות בגוף המחוקק במדינה - הכנסת. "בהעדר חוקה אין מי שמגביל את הבג"צ האקטיבי שקבע לעצמו כי הכל בגיץ ושפיט".⁴³

בוגד [מעס] - ראו שמאלני, בג"ץ, אריאל שרון.

בור - מקום מפגש חלופי לבני הנוער המשלב בתוכו טבילה במים. היות שאזור יהודה ושומרון משופע בממצאים ארכיאולוגיים, לעיתים מתגלים בקרבת היישובים ממצאים עתיקים כמו בורות מים וגתות. פעמים רבות אנשים בעלי יוזמה יפתחו את הבור, יתקינו ספסלים ושולחנות בקרבתו וסולם המאפשר לרדת בו. "אתה בא לבור"? שאלה נפוצה בקרב נערים ביישוב המחפשים בילוי שהוא לא משחק במחשב או טיול בקניון בשעות הפנאי.

בורגני כינוי לעגני למי שגר בבתי הקבע ביישובים, נוהג במכונית חדישה ומבוסס מבחינה כלכלית. (פועל - התברגן).⁴⁴

ביביהו [סלמ] - בנימין נתניהו כשהוא מעצבן את המתנחלים.⁴⁵ ראו שקרניהו ושפניהו.

בית חלום של כל משפחה צעירה ביישוב המעוניינת להשתקע בו.

42. המילה נוצרה מהכנסת ראשי התיבות בג"ץ למשקל קטיל שמשמעו - תארים.

43. ז' אורלב, שבת בשבתו, שמחת תורה תשס"ז. <http://www.orlevz.co.il/index.asp?product=1&id=18649>

44. הכינוי נוצר על ידי תושבי הגבעות.

45. מילה זו נוצרה מהלחם של ביבי + נתניהו - בכינוי הזה משתמשים המתנחלים כלפי ראש הממשלה נתניהו, כשהם מביעים את מורת רוחם מהמלכו המדיניים.

ישראל ושיבת היהודים לארצם, לפי הרב צבי יהודה הכהן קוק.⁴⁸

גבולות '67 [סלת] קיצור של הביטוי 'גבולות ה-4 ביוני 1967'. ראו קו ירוק.

גבעה [מעס]

1. הר הצמוד ליישוב ותיק שאחדים מתושביו החליטו ליישב ולפתח⁴⁹ במטרה שיהפוך ליישוב בעתיד. לרוב התשתיות שם גרועות, ואין שם בתי קבע. תושבי הגבעה גרים בקרוואנים המשונעים לשם בעזרת המועצות האזוריות, ולרוב מפתחים בה משקים חקלאיים.

2. שם נדרף לימאחז.

גבעוניסט [סלמ] ⁵⁰מי שחי בגבעות, בדרך כלל עוסק בחקלאות ובמרעה ואינו מקפיד במיוחד על מראהו החיצוני. סימני ההיכר של הגבעוניסטים הם פאות וזקן הצומחים פרא, (ראו 'גוזמבות') לבוש מרושל וסנדלי שורש.

גדר [סלת]

1. קיצור של הצירוף 'גדר הפרדה' שנבנתה על התוואי של הקו הירוק כדי להקשות על

בשבע שבועון שמכסה את עלויותיו מפרסומות ומופץ ביישובים ובכתי הכנסת בערים הגדולות ללא תשלום. לעיתים עלו טענות כלפי העיתון שהוא נוקט קו קיצוני שאינו מייצג את כלל הציבור הדתי. על פי רוב שם יתפרסמו הפעילויות הגדולות למגזר הדתי והמופעים של מיטב אמני המגזר. "ראית את הפרסום בבשבע על ההופעה של אברהם פריד"?

בת [מעס] מי שאסור לה להשתתף בפניוים לפי דעות מסוימות ועליה להתלבש בצניעות.

בת של מלך [מעס] - כינוי חיבה בקרב תושבי המאחזים והגבעות לבנות ישראל הצנועות.⁴⁷

גאולה [מעס]

1. המטרה הסופית של כל מעשה ההתיישבות בחבלי הארץ.

2. המצב שיהיה כשיבוא המשיח וייבנה בית המקדש.

3. מילה נרדפת לעצמאות.

4. היפך הגלות.

אתחלתא דגאולה [צח] - הקמת מדינת

48. ביטוי זה ביטא את עמדת הציונות הדתית בשאלת היחס למדינה, אולם מאז פינוי היישובים בגוש קטיף הוא נתון בוויכוח עז גם בתוך הציונות הדתית.

49. בדרך כלל פיתוח של גבעה יבוא כ"תגובה ציונית הולמת" לפיגוע או לרצח של אחד התושבים על ידי הערבים. פעמים רבות הגבעה תיקרא על שם התושב שנרצח. דוגמות לכך: גבעת אסף - על שם אסף הרשקוביץ מעפרה שנרצח בפיגוע ירי; רחלים - על שם רחלה דרוק משילה שנרצחה בפיגוע ירי; גבעת הראל - על שם הראל בן-נון משילה שנרצח כששמר ביישוב יצהר; אש קודש - על שם אש קודש גילמור שנרצח בפיגוע ירי.

50. נוצר באמצעות בסיס [גבעה] וצורן סופי [יסט].

47. המקור של ביטוי זה בפסוק מתהילים "כל כבודה בת מלך פנימה" (תהילים מה, יד) הקובע שאישה היא בת של מלך, ולכן עליה לשמור על כבודה קרי צניעותה. תורת החסידות מייחסת לביטוי זה לנשמת האדם שהיא 'הבת של המלך' - ריבונו של עולם. המתיישבים (בעיקר תושבי הגבעות והמאחזים אך לא רק הם) הסבו צירוף זה לבנות המגזר תוך שהם מרמזים כי עליהן לשמור על גדרים הצניעות כיאה לבת של מלך. מרבית המונחים הנהוגים בקרב תושבי הגבעות והמאחזים והדוגמות הנלוות אליהם נלקחו מהמאמר של רועי שרון שפורסם ב-NRG בשנת 2009. <http://www.nrg.co.il/online/1/ART1/941/083.html> להלן - שרון, 2009.

1. [מעס] - כינוי לאדם שמן. "הגוש הזה לא זז...".
2. [סלת] - קיצור של גוש קטיף.
3. [סלת] - קיצור של גוש עציון.

גוש אמונים [צח]

1. התנועה שהחלה בהקמת מפעל ההתנחלויות כשעלתה לסבסטיה בשנת 1968 לאחר הניצחון במלחמת ששת הימים.

2. כינוי לאנשים שמנים.⁵⁷

גוש עציון [צח]

1. חבל ארץ בדרום ירושלים שיש בו יישובים רבים.
2. אזור מגורים הנתפס כמיועד לעשירים בלבד, מעין "כפר שמריהו" של המתנחלים, בשל מחירי הדירות הגבוהים שם.

גוש קטיף [צח]

1. חבל ארץ באזור רצועת עזה שבדרום מישור החוף. תושביו הקימו בו 26 יישובים קהילתיים ומושבים ורבים מהם עסקו בחקלאות. גוש קטיף נהרס ונמסר לערבים בקיץ תשס"ה במסגרת ביצוע תכנית ההתנתקות.
2. הטרואמה הגדולה של ציבור המתנחלים והסיבה לסלידה שלהם ממוסדות השלטון.

הערבים שיושבים באזור יהודה ושומרון להיכנס לערי ישראל ולבצע בהן פיגועי טרור.⁵¹

גדר ביטחון [מעס] - גדר המקיפה את היישוב ותוחמת את הגבול שלו. אמורה להקשות על הערבים בכפרים השכנים לחזור ליישוב ולפגוע במשפחות המתגוררות בו.⁵²

גדרה - חדרה [מעס]

1. שתי ערים במישור החוף התוחמות אותו מדרום (גדרה) לצפון (חדרה).
2. מיקומם הגיאוגרפי של רוב השמאלנים.
3. שטח מדינת ישראל שיישאר לאחר כל הוויתורים לערביי הסביבה.⁵³

גוזמבות⁵⁴ פאות רחבות המתנפנות מצדי הראש של הגבעוני המצוי.⁵⁵ "עזוב אותך מלעמוד כל בוקר מול הראי. גדל שתי גוזמבות וזקן ודבר עם ה'".

גוש⁵⁶

51. המתנחלים סבורים שהגדר הזו נועדה לקבוע בסופו של דבר את הגבולות של מדינת ישראל קרי גבולות '67, וכל מה שמחוץ לתחומה יימסר לידי הערבים בעתיד.
52. בין המתנחלים ניטש ויכוח אידיאולוגי בדבר נחיצותה של הגדר אל מול הנזק שהיא גורמת בטווח הארוך לפוטנציאל ההתפתחות וההתרחבות של היישוב בעתיד.
53. אם לוקחים בחשבון שהכרואים משתלטים על הנגב והערבים בצפון על הגליל, כך טוענים המתנחלים.
54. מכיוון שתמיד יש שתי פאות אין צורת יחיד למילה 'גוזמבות'.
55. בניגוד לחרדים המגדלים פאות כשהן מאחורי האוזניים או מסולסלות היטב לאורך הלחיים.
56. אצל רוב הישראלים 'גוש' מזכיר בשר או שומן וההקשר להתנחלויות מגולם בביטוי 'גושי התיישבות' בלבד.

57. עמרומי, 2009, עמ' 160.

שדבק בתכנית הזו, ולכן כינו אותה 'תכנית הגירוש' או פשוט 'גירוש'.⁶¹

גמ"ח

1. ראשי תיבות של גמילות חסדים.
2. [מעס] - חפצים ושירותים המושאלים לתושבים לזמן מוגבל ללא תשלום, כדי לגמול חסד עמם. גמ"חים נפוצים ביישובים: גמ"ח עגלות, עריסות, פלטות, כלים, עיצוב שולחן, גמ"ח דלק, מטרנות, טיטולים, מוצצים, כרית לברית, חופה, נרות לחופה, מכוניות ועוד...

גרעין

1. יסוד, בסיס, עיקר, התחלה של משהו.
2. [מעס] התיישבות מרוכזת ומאורגנת של משפחות דתיות בערים באזור גוש דן או בעירות פיתוח.

גרעין קשה⁶² [צח] - כינוי לתקיפים מבין המתיישבים. ראו פנאטים.

גרעין תורני [צח] - כינוי לקבוצה של בוגרי ישיבות ומתנחלים שבאים לעיירת פיתוח או לעיר אחרת במרכז הארץ, גרים יחד ואמונים על ארגון פעילויות תורניות בעיר ועל חיבור לאוכלוסייה המקומית שם. צורת הגשמה אידיאולוגית של רעיון החיבור לעם ישראל בקרב רבים מבוגרי היישובים.

גושי ההתיישבות⁵⁸ [מעס]

1. רצף של יישובים ללא כפרים ערביים ביניהם שבהם גרים מתיישבים רבים. אמורים להישאר בידי ישראל במסגרת הסדר עתידי עם הרשות הפלשתינית.⁵⁹
2. אזורים שבהם קל יותר לבנות מאשר ביישובים שלא שפר עליהם גורלם והם מכונים 'התנחלויות מבודדות' או 'מאחזים'.
3. ההיפך ממאחזים ומהתנחלויות מבודדות.

גושניק [סלמ]

1. מי שלומד בהר עצינן.
2. מי שגר בגוש קטיף.
3. מי שגר בגוש עצינן.

גזור [מעס]⁶⁰

1. כינוי לבחור ערכי בסלנג המוכר: שאקל, קול, שווה (במעיל), תותח.
2. בחור תמהוני, יצור.

גידול [מעס] ריבוי במשפחות, בילדים, במוסדות חינוך ועוד. ראו גידול טבעי.

גידול טבעי [מעס] - חלופה יפה לילודה גבוהה, וסיבה טובה לבקש ממשרד החינוך הקצאת תקציבים לבניית כיתות לימוד חדשות.

גירוש [מעס] כינוי לתכנית ההתנתקות שהגה אריאל שרון בהיותו ראש הממשלה, שיושמה בקיץ תשס"ה, 2005. רבים מהמתנחלים לא השלימו עם הכינוי

61. יש כאן מעתק סמנטי כי לישראלי הממוצע 'גירוש' קשור בעיקר לגירוש מהגרים ועובדים זרים לא חוקיים לארצות מוצאם. לדידם המתנחלים פונו מבתיהם ולא גורשו מהם.

62. הביטוי נוצר כמטאפורה מתחום הצומח לתחום הרעיוני-פוליטי.

58. צירוף זה בא רק בצורת הרבים שלו.

59. זו המשמעות השכיחה של הצירוף גם בקרב הציבור.

60. מילה זו מגלמת בתוכה משמעויות מנוגדות ששתיהן אינן רווחות בציבור.

דור המייסדים [מעס] – תקופה המתייחסת לזמן שבו הקימו את הישוב ובדרך כלל מעלים הנזכרים בה זיכרונות מימים יפים יותר מאשר היום. לעתים משתמשים הדוברים בביטוי 'דור הנפילים'.

מאמר הדור [צח] – מאמר של הרב קוק המתאר את הדור הנוכחי על יתרונותיו וחסרונותיו, המתנחלים אוהבים לצטט ממנו כשהם מדברים על אתגרי השעה שהדור הזה מניח לפתחם.

*דין חוק, פסק הלכה.

דין רודף

1. פסק הלכתי המתיר להרוג מי שרודף אחר חברו להורגו מדין "הבא להורגך השכם להורגו".⁶⁷
2. [מעס] – אחד הגורמים לשנאת המתנחלים לאחר רצח רבין בטענה שהרבנים שלהם החילו על רבין דין זה.

דינים⁶⁸ (במלעיל) [מעס] – התנהגות תוקפנית ובלתי פשרנית. מידת הדין היא הקוטבית למידת החסד. ה'דין' לפי החסידות הוא הנטייה לשפוט בחומרה ובהקפדה. ישנו מנהג ללכת לגדולי הדור לקראת ראש השנה כדי להמתיק דינים. "דיברנו עם המח"ט על המסיק זיתים, נפל עלינו חזק, היה בדינים".

67. סנהדרין עב ע"ב.

68. יש כאן מעתק סמנטי כי אצל הישראלי הממוצע המילה דינים שייכת לתחום המשפט והצדק, ואילו כאן הכוונה היא למצב שבו מידת הדין שולטת על האדם ולכן הוא 'נענש משמים' וכל מה שהוא עושה אינו מצליח בידו. ראוי לציין כי מי שמשתמש במילה זו הם בעיקר תושבי הגבעות והמאחזים והמילה במשמעות זו נהגית במלעיל בלבד.

דובון [מעס] מעיל שנהגו ללבוש המתנחלים בשנות ה-80 של המאה הקודמת. כיום לובשים פלזי דו"צ (דר-צדרי), אך עדיין יש עיתונאים החוטאים בתיאור המתנחל המצוי כאחד שלובש דובון.⁶³

דוס, דוסי (יידיש)⁶⁴ [מש]

1. דתי בעגה אשכנזית.
2. כינוי לאדם המקפיד מאוד בקיום המצוות. (נקבה) – דוסית, רבים – דוסיס, רבות – דוסיות).

דוס מחמד⁶⁵ [צח] – כינוי שתבע אורי אורבך להגדרת הזרם הדתי-לאומי הקלאסי. ראו ממלכתי.

דוסומטר [סלמ]

1. שם מדור באתר 'כיפה' הסוקר את הנעשה במגזר הדתי.
2. ראו דתומטר.⁶⁶

***דור** תקופה המתפרשת על כ-25 שנה.

דור ההמשך [צח] – כינוי לבני המתיישבים שהתחתנו ובחרו לקבוע את ביתם ביישוב שבו גדלו.

63. דובון מפורש בדרך כלל כדוב קטן וכאן נוספה לו משמעות בקרב המתנחלים – מעיל חורפי מחמם מאוד. אצל השמאלנים הוא מהווה אחד מסמלי הסטריאוטיפ של המתנחל הממוצע בשנות ה-80.

64. המילה נוצרת מהחלפת ת ב"ס וכך הופך הדתי ל'דוס' והדתי ל'דוסית'.

65. הצירוף נוצר מהביטוי 'חיית מחמד' ונועד להציג את המתנחלים כבלתי מזיקים ולעורר אמפתיה כלפיהם.

66. דוסומטר – דוס+מטר – הלחם שנוצר על ידי רווקי המגזר החשים צורך ב'מד דת' שיגדיר את מידת דתיותו של המועמד שמולם.

דתי לייט - דתי 'קל' (ראו 'לייט').⁷¹ מי שמאמין בשלמות התורה אך בוחר מה מתוכה לקיים ועל מה להקפיד פחות או מה לא לקיים כלל. הוא מקיים מצוות באופן חלקי אך יחד עם זאת אינו מתנזר מהנאות החיים.⁷² **דתי ציוני** - ראו דתי לאומי.

דת"ל [סלמ] ראשי תיבות של 'דתי לאומי'.

דתל"ש [סלמ] ראשי תיבות של 'דתי לשעבר'. נער או בחור שהחליט לנטוש את אורח החיים הדתי. (לנקבה - דתל"שית, ברכים - דתל"שים, רבות - דתלשיות הטיות: מתדתל"ש).

דתלשל"ש [סלמ] דתי לשעבר לשעבר - בחור או נער שנטש את אורח החיים הדתי וחזר אליו במידה מסוימת. (לנקבה - דתלשל"שה).

71. לרוב הדתיים המכונים 'לייט' משתייכים לעירוניים אולם אפשר לראות צעירים כאלה גם ביישובים ביהודה ובשומרון, והימצאותם מעוררת שאלות רבות בנוגע לצביון היישוב אצל הוותיקים. סימני ההיכר שלהם יהיו: לבנים - כיפת גרוש קטנה, לבנות - מכנסיים רחבים ומטפחת המכסה רק חצי מהשיער וחולצות קצרות שרוול בעלות מפתח צוואר חשוף. הדתיים לייט מכונים לעתים בלעג 'לייטים'.

72. הוויכוח מיהו דתי לייט ארוך ומורכב. יש הטוענים כי הם מקיימים מצוות בין אדם למקום ולא אכפת להם ממצוות שבין אדם לחברו ואחרים אומרים הפוך. הרב שלמה אבינר, 'מיהו דתי לייט?' פורסם באתר

ynet, 14-01-2010, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3812903,00.html>

ראו גם יפעת ארליך, 'על קו התפר' בתוך אתר Reader פורסם ב-02-04-2008. <http://www.reader.co.il/article/10141>

דתומטר [סלמ] משאת חייהם של רווקי ורווקות המגזר הדתי. סולם שימדוד את מידת הדתיות של הבחור או של הבחורה. על הסקאלה שלו יהיו חרדי, חרד"לי, דת"ל, חפיפניק, תורני, ציוני, פנאט, משכיל, חסידי, ממלכתי ושאר התגיות והקטגוריות שלפיהן מנסים הרווקים להחליט אם בן הזוג מתאים להם מבחינת השקפת העולם. ראו דוסומטר.

דתי [סלמ]⁶⁹

1. דוס.
2. אדם המקיים תורה ומצוות ומאמין בכינונה של חברת מופת (עם ישראל) שחבריה ינהגו על פי מערכת הכללים של תורת ישראל בארץ ישראל השלמה.

דתי בהפסקה [צח] - מתנחל (לרוב צעיר) שהחליט לקחת פסק זמן מאורח החיים הדתי, לטעום מהעולם שבחוץ ולחזור בחזרה.

דתי-לאומי

1. מי שמאמין בסיסמה 'עם ישראל בארץ ישראל על פי תורת ישראל', וכן בשמירת התורה בשילוב עם עבודה.
2. זרם בציבור הישראלי הסוברים כי צריך להישמע לחוקי הממשלה בישראל ורואים במדינת ישראל 'אתחלתא דגאולה'.⁷⁰

69. נוצר בדרך של בסיס (דת) וצורן סופי י שמשמעו שם תואר.

70. ראוי לציין כי בשל קשת הדעות וההשקפות אודות מדינת ישראל שהתרחבה במיוחד לאחר הגירוש מגוש קטיף קשה מאוד להגדיר מיהו דתי, ולכן נעשה כאן ניסיון לתת מכנה משותף רחב ככל האפשר שרוב האנשים יכולים להזדהות עמו. הגדרה זו בשום אופן לא ממצה דיה מונח כל כך טעון.

לך לרמאללה [צה] - המקבילה באזור השומרון לביטוי 'לך לעזה'.

הסדר [מעס]

1. (במלעיל) קיצור של 'שיבת הסדר' - מוסד על תיכוני לתלמידים המעוניינים בשילוב של שירות צבאי עם לימוד תורה.
2. קיצור שמו של 'מסלול ההסדר' - מסלול בצבא הנמשך חמש שנים ובמסגרתו לומד המתגייס שלוש שנים וחצי בישיבה ומשרת בצבא במשך כשנה וחצי.
3. שם של סרט שיצא לאקרנים בשנת 2001 והתיימר להציג את הקונפליקטים המצויים בעולמם של בני הישיבות. עורר ביקורת רבה אצל הדתיים בכלל ואצל המתנחלים בפרט.
4. (במלרע) [סלת] - קיצור של הצירוף 'הסדר הקבע' הנוגע להסכם העתידי שייחתם עם הפלשתינים.

הסדרניק [סלמ] - כינוי לתלמיד הלומד בישיבת הסדר.⁷⁶

*הפגנה

1. אמצעי מחאה נפוץ בקרב המתיישבים על כל תכנית מדינית או הסכם שלום שנחתם בין הממשלות בישראל לבין נציגי הרשות הפלשתינית שבבסיסו הבטחות לפינוי יישובים והעברת שטחים לערבים. בדרך כלל ההפגנה תיערך במקומות קבועים בירושלים (כיכר פריז, כיכר ציון, גן העצמאות, גן סאקר או גן הוורדים).

76. מילה זו נוצרה בדרך של בסיס (הסדר) וצורן סופי יק' הלקוח מידיש ומשמעו שם תואר. "ויכוח מר ניטש בין בנות היישובים שהגיעו לפרקן בשאלה אלו בחורים איכותיים יותר: ההסדרניקים או המכיניסטים".

הארץ [סלת]⁷³ עיתון בעל דעות שמאלניות המשמש תכופות כמה לניגוח ציבור המתיישבים, להסתה נגדו ולקריאות חוזרות ונשנות לפנותו.

היל"ת [סלמ] ראשי תיבות של 'היה לא תהיה'. ביטוי שאומרים על כוונת השלטונות לפנות מאחז זה או אחר, או על תחזיות קודרות בתחומים אחרים.

היה לא תהיה - תגובה אופיינית לכוונות פינוי עתידיות מצד הממשלה או לגזרות אחרות על מפעל ההתיישבות.⁷⁴ מקורה של האמרה בדבריו של הרב מרדכי אליהו זצ"ל על התכנית להוציא את תושבי גוש קטיף מבתיהם ולהפקיר את השטח לערביי עזה. "לאחר התפילה, נשא הראשון לציון, הרב מרדכי אליהו דברים בפני הקהל, וחזר על קריאתו שלא תהיה התנתקות. הרב קרא 3 פעמים 'היה לא תהיה'..."⁷⁵

*הלך נע ברגליו ממקום למקום.

לך לעזה [סלת] - קיצור של הקללה הידועה 'לך לעזאזל'.

73. במקור מילה זו היא חלק מהצירוף 'עיתון הארץ', והיא קיבלה את משמעותה לאחר השמטת המילה 'עיתון' ותמיד תיאמר בקשר לעיתון 'הארץ'. לעתים קרובות תיאמר בלעג מיד לאחר מכן סיסמת העיתון - 'העיתון האנשים חושבים'. בסיסמה זו משתמשים לעתים גם בלא להזכיר את שם העיתון אך הכוונה ברורה.

74. ראוי לציין שכיום האמרה משמשת גם כתגובה לדברים רעים ושלייליים אחרים העלולים להתרחש ואינם קשורים דווקא לעתיד ההתיישבות.

75. מתוך אתר ערוץ 7, 2005-6-24. <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/115887>

2. כדי לרצות את הממשל האמריקני.
3. קיצור של המונח 'תכנית ההקפאה'.
3. שלב נוסף להכשרת השטח לפני עתידי של היישובים.

הרחבה

1. חלום של כל מתיישב שקנה בית מגורים ביישוב. "כמה ילדים יש לך? שבעה. אז איך הם נכנסים בארבעה חדרים? בינתיים בצפיפות, אבל אני בונה על הרחבה קומה שנייה ואז נשב ברחבת". (במלעיל).
2. [מעס] - כינוי לפרויקט בנייה הממשיך את הפרויקט שקדם לו (בדרך כלל פרויקטים הנעשים על ידי חברת אמנה).

הר עציץ⁸¹ [סלת] - ישיבת ההסדר הראשונה שהוקמה ביהודה ושומרון ביישוב אלון שבות שבגוש עציץ. לישיבה קו מתון, והיא דוגלת בפיתוח השכל ובמציאת פתרונות הגיוניים לבעיות העומדות לפתחה של מדינת ישראל. תלמידיה נחשבים לממלכתיים מבחינת הדעות שלהם.

התברגן - (מבורגנות, בצרפתית Bourgeoisie - עירוני) [מבל] - התבסס מבחינה כלכלית.⁸²

2. [מעס] - הזדמנות פז לכל הפרסומאים למיניהם לצאת בשלל סיסמאות, סלוגנים וסטיקרים שישמשו את המתיישבים עד להפגנה הבאה.
3. [מעס] - מקום מפגש המוני לבני נוער.

הפצה⁷⁷ (רבים - הפצות) [מעס]

1. פרסום ערכי יהדות במרכזים חילוניים. מדי שבוע יוצאים אנשי גבעות למרכזי ערים ומחלקים חומרי הסברה הקוראים להתקרב ליהדות.
2. רכילות: "אחי, התחלתי לצאת עם פלונית, אבל שיישאר בינינו, אל תעשה לזה הפצות"⁷⁸.

הפשרה [מעס] כינוי לתגובת המתנחלים לאחר עשרת חודשי ההקפאה שבסיומם לא ניתנו אישורי בנייה חדשים כמובטח (ראו הקפאה).⁷⁹

הצופה עיתון לציבור הדתי לאומי שיצא לאור במשך 75 שנה, הקפיד לסקר את הנעשה ביהודה ושומרון ואכלס רבים ממאמרי הדעה של המתיישבים. אוחד עם עיתון 'מקור ראשון' לפני מספר שנים.

הקפאה⁸⁰ [מעס]

1. כינוי להוראה של ממשלת נתניהו לא לבנות ביישובים במשך עשרה חודשים

77. בעברית משמעה של המילה 'הפצה' הוא הוצאה לאור של ספרים, תקליטים וכד' או פיזור של מוצר מסוים לחנויות. כאן יש מעתק משמע מעולם המסחר לעולם היהדות והדת או לעולם הדיבור והתחברה.

78. ראו שרון, 2009.

79. המתנחלים החלו בבנייה עצמאית, כשראו שהממשלה לא מאשרת להם לבנות.

80. כאן יש מעתק סמנטי מתחום הפסיקה (מצבי הצבירה) לתחום ההתיישבות והבנייה.

81. ביטוי זה נוצר מהקיצור 'ישיבת ההסדר הר עציץ'. לעתים ישתמשו הדוברים בו כשהם רוצים ללעוג לדעות הממלכתיות של בן שיחם.

82. מילה זו נוצרה על ידי הכנסת הבסיס של המילה הצרפתית לתבנית של בניין התפעל ויצירת פועל חדש. בדרך כלל מושג זה מתייחס לאנשים שקנו בית קבע ביישוב ושדרגו את הרכב שברשותם.

ועד [מעס]⁸⁶ - צוות של אנשים מיישוב מסוים או מיישובים שונים האמון לפתח תחום מוגדר בחיי ההתיישבות. ראו 'ועדה'.

ועד רבני יש"ע [צח] - ארגון של רבנים מרחבי יהודה, שומרון וחבל עזה הנותן מענה ומפרסם בציבור חוות דעת בסוגיות אמוניות, הלכתיות וציבוריות הנוגעות לענייני השעה במדינת ישראל בכלל וביישובים בפרט.

ועד רבני בנימין [צח] - ארגון של רבנים מרחבי בנימין המפרסם חוות דעת הלכתיות בנושאים ציבוריים הנוגעים לחיים באזור בנימין והשומרון.

ועדה⁸⁷ [מעס] - צוות של אנשים מטעם תושבי היישוב האמון על פיתוח של תחום מסוים.

ועדת ביטחון⁸⁸ [מעס] - אחראית על ענייני הביטחון השוטפים ביישוב ועל מדיניות הכנסת פועלים ערביים אליו. אחראית גם למנות רבש"צ.

התייבש⁸³ [מעס]

1. חיכה זמן רב. "וואלה בן של מלך, שעות התייבשתי בטרמפיאדה. שום טרמפ לא בא. מניעות מניעות..."
2. בא במבוכה.
3. השתעמם. "פראיר... הלך להרצאה שם ביישוב... התייבש משהו לא מהעולם הזה..."

התנחל [מעס]

1. שהה במקום מסוים זמן רב מדי עד שנוכחותו הפכה לבלתי רצויה.
 2. התיישב במרחבי יהודה ושומרון.
- להתנחל בלבבות** [צח] - לכבוש את לבבות עם ישראל, לשכנע אותם בצדקת דרכה של ההתיישבות וליצור מצדם אמפתיה כלפיה.⁸⁴

ווינשוף [מש] - קָלַע. התקן ליידוי אבנים. ככל הנראה את השם שיש לבטאו וונשפ, הביאו עולי אתיופיה. כיום מתקשים רוב צעירי המאחזים בהגיית המילה, ומכנים זאת 'ווינשוף'. "אנחנו באים בשם ה', אבל מביאים איתנו גם ווינשופים"⁸⁵.

83. יש כאן מעתק משמע מתחום הכביסה והמזון (בגדים/פירות יבשים) לתחום ההמתנה. ראוי לציין שהפועל 'ייבש' משמש גם הוא בהוראות שלעיל אולם יש לו גם משמעות נוספת - ייבוש התנחלויות הקשורה לתחום ההתיישבות. ראו שם.

84. ביטוי זה הוא מטאפורה שנוצרה מצירוף של מילים מתחומים שונים: התיישבות ואיברים בגוף. המונח נולד לפני משאל מתפקדי הליכוד על תכנית ההתנתקות שנערך בשנת 2004, ונשמע רבות בתקופת המאבק למען גוש קטיף. פעילי המאבק חשבו שאם יחדרו לתודעת העם בדיבור חברי הם יצליחו לסכל את התכנית לעקור את יישובי גוש קטיף.

85. ראו שרון, 2009.

86. ועד מתפרש בציבור לרוב כקיצור של הצירוף 'ועד עובדים', וכאן משמעותו שונה לחלוטין.

87. המונח 'ועדה' מתקשר בדרך כלל לכנסת או לממשלה. כאן הוועדות אחראיות על התחומים השונים ביישוב. גם שמות הוועדות שלהלן לקוחים ברובם משמות הוועדות בכנסת אך משמעם שונה כאן.

88. הוועדה בכנסת מכונה 'ועדת חוץ וביטחון'. מאחר שהיישוב אינו עוסק בענייני חוץ הושמטה המילה 'חוץ' וכך נוצר הצירוף 'ועדת ביטחון'.

ז'בו כינוי למדריך הטיולים וחוקר ארץ ישראל הנודע, זאב ארליך, המתגורר ביישוב עפרה.

זו ארצנו [צח]

1. ארגון של מתנחלים מהשומרון בראשות משה פייגלין שהתיימר להשתלט על מרכז הליכוד ולהציג מועמד מטעמו לראשות הממשלה. חברי הארגון פקדו מתיישבים רבים למרכז הליכוד כדי להצליח בכך, אך לא הצליחו עד היום.
2. גלגולו הקודם של ארגון 'מנהיגות יהודית'.

***זוג** איש ואישה שבאו בכרית הנישואין.

זוגות מעורבים [מעס]⁹⁰ - זוגות שבהם אחד מבני הזוג שומר תורה ומצוות והשני לא. זוגות כאלה הם אתגר חדש בעבור ועדות הקליטה ביישובים, כיוון שהם בוחנים מחדש את מידת הסובלנות שלהן כלפי אנשים שונים ומצבים מורכבים.

זוגות צעירים⁹¹ - דור העתיד של היישובים. לרוב יגורו בקרוואן ויזכו להקלות במיסים ובארנונה.

זולה [מעס]⁹²

1. כינוי לבטלה ולישיבה חסרת מעש של בני הנוער. "אני יושבת בזולה שלי".
2. מקום המשמש בני נוער ביישוב למפגש ולעישון.

ועדת היגוי⁸⁹ [מעס] - ראו ועדת חינוך. **ועדת חינוך** [מעס] - הוועדה האחראית לקבוע את המתווה לפעילויות החינוכיות ביישוב לכל שכבות הגיל. לפיכך פעמים רבות היא אחראית גם לתחושת האין אונות של הנוער ביישוב. על פי רוב חבריה יהיו הורים לנערים ביישוב שיגדירו את עצמם כ'הורים שאכפת להם', רכזת הקהילה, רכזת התרבות ולעיתים גם רב היישוב. ועדת חינוך אחראית גם למיין את ילדי הגנים לפי שכבות גיל ולהחליט לאיזה גן ילך כל ילד.

ועדת נוער [צח] - ראו ועדת חינוך.

ועדת קליטה [מעס] - צוות של אנשים מהיישוב האמון על ענייני הקליטה של משפחות חדשות. תפקיד הוועדה הוא לראיין את המשפחות הנקלטות לפני הקליטה ולסייע בתהליך הקליטה שלהן ביישוב, בעיקר על ידי מציאת משפחות מאמצות מקרב המשפחות הוותיקות ביישוב.

ועדת תרבות [מעס] - ועדה האחראית על פעילויות הפנאי למבוגרים, לילדים ולנוער ביישוב. בדרך כלל תעבוד בשיתוף פעולה עם רב היישוב, כדי שהפעילויות תתאמנה לרוח המקום, וכן עם הקומונרית של תנועת הנוער הפועלת ביישוב.

90. מעתק סמנטי מהתחום ההלכתי שבו זוג מעורב מוגדר כזוג שבו האיש או האישה אינם יהודים ובן הזוג השני יהודי, לתחום המגזרי. השימוש המקובל בצירוף זה הוא לרוב בצורת הרבים.

91. בדרך כלל רווח הביטוי בצורת הרבים שלו, אולם לעיתים משתמשים גם בצורת היחיד - זוג צעיר.

92. מילה זו באה מהסלנג הצבאי שינק אותה כנראה מהמילה הערבית 'זואל' שפירושה אפס מעשה.

89. בכנסת המונח 'ועדת היגוי' נוגע לוועדה המוקמת לפרק זמן מוגדר ומוגבל כדי לבחון נושא מסוים העולה על שולחן הכנסת ולהציג בפני המליאה את מסקנותיה. כאן מדובר בוועדה הפועלת ביישוב באופן שוטף, ומכאן שינוי המשמע.

מהעבודה? בהסעה של החברה לפיתוח".⁹⁶

חברה מעורבת⁹⁷ [מעס]

1. חברה המקיימת פעילויות משותפות לבנים ולבנות. היפוכה הוא חברה נפרדת.

2. יישובים שגרים בהם גם תושבים זרועים וגם תושבים חילוניים.

חברה נפרדת [צח] - חברה הדוגלת בהפרדה מלאה בין בנים לבנות במערכת החינוך, בפעילויות התרבות והפנאי ובתנועת הנוער ביישוב.⁹⁸

חברון

1. עיר שיש בה יישוב יהודי בצד ערבים שגרים בה. נחשבת ל'גרעין הקשה' של ההתיישבות בשל ההתנגשויות הרבות בין תושביה לבין הערביים המקומיים והמשטרה.⁹⁹
2. (מלעיל) - שם של ישיבה גבוהה הממוקמת בשכונת גבעת מרדכי שבירושלים.¹⁰⁰

96. בימי האינתיפאדה השנייה, כשהייתה סכנה לנסוע בכבישים ללא רכב ממוגן ירי, העמידו החברות לפיתוח של המועצות השונות הסעות חנימיות לשירות התושבים פעם ביום. הייתה אמירה נפוצה בקרב תושבי היישובים למי שחשש לנסוע בטרמפים: "תיסע בחברה לפיתוח...".

97. בציבור המונח הזה משמש בעיקר כשמדברים על השילוב בין יהודים לערבים. כאן הוסיפו המתנחלים משמעויות נוספות לביטוי והחילו אותו על תחומי המגדר והדת.

98. חברה כזו אופיינית לגרעין הקשה של המתנחלים, והיא רווחת בעיקר ביישובי גב ההר. צירוף זה הוא ההיפך של חברה מעורבת אולם רק במשמעות הנוגעת לתחום המגדר.

99. התנגשויות אלה מובילות לא אחת למעצרים של התושבים ללא הגבלת זמן תוך שלילת זכויותיהם. מה שמגביר את העוינות שלהם כלפי מוסדות המדינה.

100. במקור יוסדה הישיבה בחברון על ידי גרעין של

3. מקום בכיכר ציון בירושלים הקולט אליו נוער שוליים מבני הציבור הדתי ומנוהל בידי הראל חצרוני משבות רחל. מכונה גם 'הזולה של חצרוני'.

זייגר (יידיש: שעון) [מש]

1. כינוי נפוץ בקרב תושבי הגבעות לאדם המקושר לאנשי מפתח בהנהגת המתנחלים.
 2. כינוי למנהל הכספים ביישוב.⁹³
- *זכר לא שכה.

נזכור ונחזור [צח] - סיסמת הממלכתיים אחרי הגירוש מגוש קטיף.⁹⁴

*זרוע חלק מהיד.

הזרוע הצבאית של אמנה⁹⁵ [צח] - ראו מנופי נחמיה.

חברה

1. קבוצה של אנשים בעלת מכנה משותף אחד או יותר.
2. ארגון או תאגיד המאחד אנשים למטרה מסוימת, בדרך כלל למטרת רווח כלכלי.

חברה לפיתוח

1. תאגיד כלכלי של המועצות האזוריות האמון על מערך ההסעות של התלמידים ואנשי החינוך בשטחן.
2. [סלת] - קיצור של הביטויים 'החברה לפיתוח מטה בנימין', 'החברה לפיתוח גוש עציון'. "איך את חוזרת הביתה

93. השימוש בביטוי זה מיוחס לתושבי חוות מעון ראו שרון, 2009.

94. הביטוי נוצר כניגוד חיובי לביטוי 'לא נשכה ולא נסלח'.

95. הביטוי נוצר בהשפעת הזרוע הצבאית של החמאס - גרודי עיז א-דין אל קסאם - הגרודים בחמאס האחראים לביצוע פיגועי ההתאבדות ולשיגור טילים על ישראל. להבדיל, כאן מדובר על חברה המתמחה בשינוע ובכינוי של מבנים יבילים כמו קרוואנים.

חומה

הכי זבאלה [סלפ] ¹⁰¹ - שינוי משמע לשמו

1. של ארגון הטרור 'חיזבאללה' הפועל בלבנון ומפגע בחיילי צה"ל ובתושבי הצפון.

1. מחסום, חוצץ, מגן.

2. [מעס] - מה שעומד בין המתיישבים לבין שאר הציבור בארץ, לתחושתם.

חומת מגן

חיזבאלונר ¹⁰² (מחיזבאללה. ברבים -

חיזבאלונים ¹⁰³ או חיזבאלונרים) [מבל] - כינוי למחבלים החברים בארגון החיזבאללה.

1. מבצע צבאי גדול שנערך בשנת תשס"ב לאחר הפיגוע במלון פארק בנתניה ושם קץ לאינתיפאדת אל-אקצה. במבצע זה שב צה"ל והשתלט על הערים הערביות ביהודה ושומרון, וכך חוסל הטרור שהשתולל בשנים אלו במרכזי הערים.

2. [מעס] - המבצע שהחזיר את מצב הרוח ואת זקיפות הקומה לאזרחי המדינה אחרי פיגועי הטרור.

*חיזוק עידוד מגורם חיצוני לפעול באופן מסוים. שם פועל - לחזק.

כאנו לחזק ויצאנו מחוזקים [צח]

- אמרה של אנשים שאינם תושבי היישוב הנאמרת לרוב אחרי שהם באים לנחם אבלים אצל משפחות שקרובהין נרצחו בידי ערבים כפיגועי טרור. הזדמנויות נוספות שבהן נשמעת האמרה הזו היא כשהם באים לחזק תושבים ביישוב או במאחז העומד לפני פינוי או כשהם מתארחים בשבת ביישוב מסוים.

חזל"ש [סלמ] - ראשי תיבות של 'חזרה לשגרה'. מונח שנלקח מהסלנג הצבאי, ושימש בעיקר לאחר אסונות קשים שפקדו את ציבור המתיישבים כמו פיגועים, הרס מאחזים וכד'. (שם פועל - לחזלש; פועל - חזלש) 'חל'אס. מספיק להתאבל. צריך לחזל"ש ולהמשיך הלאה".

חיזבאללה [מש] - חִזְבָּאֵלְלָה (בתעתיק

מדויק: חזב אלה, בערבית: حزب الله - 'אנשי האל' או 'מפלגת האל') שמו של ארגון טרור הפועל בדרום לבנון בניסיון לפגוע בתושבי מדינת ישראל (בעיקר אלו המתגוררים בצפון). שיגור הטילים שלו לעבר תושבי הצפון בקיץ 2006 פתח את מלחמת לבנון השנייה.

101. הצירוף נוצר מחלוקת המילה 'חיזבאללה' לשתי מילים נפרדות ושינוי עיצור אחד מ-ח ל-כ שיוצרת משמעות חדשה וקומית לשמו של הארגון - הכי זבאלה. זבאלה - הוא סלנג לאשפה, וזה מה שחושבים המתנחלים על הארגון הזה. סטיקר נפוץ על ארגון החיזבאללה מתקופת מלחמת לבנון השנייה: 'הכי זבאלה שיש'.

102. המילה נוצרה מהוספת הסיומת הלועזית אָר המציינת בעל מקצוע או תכונה של אדם מסוים למילה הערבית 'חיזבאללה' ויצירת שם תואר למחבלים הפועלים מטעמה.

103. המילה 'חיזבאלונים' נוהגת רק בצורת הרבים שלה, ואין לה מילת יחיד 'חיזבאלון', כמו שהיינו מצפים אלא רק 'חיזבאלונר'.

תלמידים משיבת סלבודקה הליטאית שעלו לארץ ונקראה 'ישיבת חברון' בשל מיקומה. בפרעות תרפ"ט טבחו הערבים עשרות מתלמידי הישיבה, והיא עברה לירושלים שם היא שוכנת עד היום.

חיצימניק¹⁰⁷ [סלמ] - כינוי לתלמיד הלומד בישיבה התיכונית 'חיצים' הממוקמת ביישוב איתמר.

חנייבץ [סלמ]

1. כינוי לעגני לנערים המסתגרים בבתייהם ואינם משתתפים בפעילויות החברתיות השונות ביישוב.¹⁰⁸
2. כינוי לבחור הסדרניק: "חנייבץ, כיפה סרוגה (רצוי שטוחה... גוש קטיפי כזה...) ציצייות בחוץ, בעל חץ (ככה אמרה התפילה, לא אני), חזק כזה שיכול להגן עלי... גם וגם! גם עובד וגם לומד, גם תורה וגם עבודה. הסדרניק שכזה, עם אמונה שבאה מהלב, לא בגלל ההורים או המורים או הרב, כי הוא ורק הוא מאמין...".¹⁰⁹

*חצה עבר גבול מסוים.

חוצה שומרון¹¹⁰ [סלת] - צירוף שניתן לכביש העובר במרכז השומרון ומחבר אותו לגוש דן ולירושלים. ראו כביש 60.

חיזוק מאחזים [צח] - עזרה של תושבי יישוב מסוים בשמירה על המאחז, בבישול אוכל לתושביו, בתרומות ועוד.¹⁰⁴

חיזוק תחושת הביחד [סלת]¹⁰⁵ - הסיבה לכל פעילות תרבותית ביישוב שאינה הצגה או הרצאה. פעילויות כמו שבתות צעירים, שבתות אירוח שכונות, הרקדה וסעודות שלישיות משותפות מתקיימות בעטייה של סיבה זו.

חיזמא [מש]

1. שמו של כפר ערבי בפאתי ירושלים. הנסיעה דרכו היא אופציה ריאלית בימים של פקקים קשים בכניסה לעיר.
2. צומת ובו מחסום של צה"ל שדרכו נכנסים לירושלים. בימים כתיקונם סובל הצומת מעומסי תנועה כבדים בשל הבדיקות הביטחוניות שמבצעים החיילים לערבים שעוברים בו, ומשום שאליו מתנקזת התנועה מכל יישובי צפון ירושלים.

חַנְגֵּ'ר ראו 'תַּנְזִים'. (שם פעולה - חניג'ור, שם פועל - לחנג'ר) ייתכן גם במובן מטאפורי: "השופטת האנטישמית שחררה אותנו מהמעצר, אבל חניג'רה אותנו בערבות עצמית".¹⁰⁶

107. נוצר בדרך של בסיס (חיצים) וצורן סופי יק שמשמעו תואר ונלקח מיידש.

108. ראשי תיבות של 'חנן בני צבי'. הכינוי הוא הכלאה של המילה 'חנן' המוכרת, עם 'בני צבי' - שמה של ישיבה לצעירים בבית אל שהתלמידים בה מתויגים כלמדנים במיוחד, ועל פי רוב ככאלה המדירים עצמם מפעילויות חברתיות.

109. ליר, מתוך אתר 'דוסי - סטורי' 2008-06-06. סימני הפיסוק בציטוט הועתקו מהמקור במדויק. http://blogs.dosystory.com/blog.asp?blog_id=158&post_id=1661

110. הצירוף נוצר בהשמטת המילה 'כביש' ובשימוש במילים 'חוצה שומרון' בלבד.

104. חיזוק מאחזים - צירוף שנוצר באמצעות מטאפורה - צירוף של מילים מתחום הבנייה ומתחום ההתיישבות.

105. הצירוף התחבירי כאן אינו תקין משום שמילת יחס אינה יכולה לבוא לאחר ה' היידוע. היה צריך להיות משהו מעין 'חיזוק תחושת האחדות'.

106. ראו שרון, 2009.

חצה את הקווים [סלת]¹¹¹ - הפך להיות חילוני. חזר בשאלה.

חצי שעה מירושלים / מתל אביב
 [מעס] נתון שיופיע בפרסומות למכירת דירות ביישובים שונים. לרוב מספר הדקות הנקוב בעלון הפרסומת יהיה אמיתי, רק אם נוסעים במהירות העולה על 140 קמ"ש ולא לוקחים בחשבון את הפקקים במחסומים השונים. דוגמה: "שילה - במרחק חצי שעת נסיעה מצפון ירושלים, ושלושת רבעי השעה מגוש דן."

חרד"ל¹¹² [מעס] ראשי תיבות של חרדי-לאומי. זרם בציונות הדתית שאנשיו דומים בדעותיהם לציבור החרדי אך תומכים בהתיישבות בכל מרחבי ארץ ישראל השלמה ובגיוס לצה"ל, בדומה לדתיים הלאומיים. הם מצטיירים כמחמירים ביחס לקיום תורה ומצוות, ודוגלים בהסתגרות המגזר הדתי מפני העולם שחוץ. חלקם מתנזרים מחשיפה למדיה דוגמת טלוויזיה ואינטרנט. רבים מהם שולחים את ילדיהם לתלמודי תורה ולא לבתי ספר ממלכתיים דתיים, ורואים בלימוד התורה ערך עליון, ובכך דעותיהם נושקות לאלו של הציבור החרדי.

חרם ניסיון מצד תנועת 'שלום עכשיו' להחליש את ההתנחלויות בכך שלא יקנו מוצרים המיוצרים בשטחן.

111. לפועל חצה משמעות של מעבר מצד אחד למשנהו או חלוקה לשני חלקים שווים. בביטוי 'חצה את הקווים' יש השאלה של המשמעות הראשונה - מעבר, כי הביטוי מתייחס למי שעבר מהעולם הדתי לעולם החילוני.

112. במילה זו יש התחכמות כפולה: גם מעתק סמנטי מתחום האוכל לתחום הדת וגם יצירת ראשי תיבות.

***טוב**

1. חיובי, רצוי.
 2. [מעס] - תשובה לשאלות 'מה המצב?', 'מה קורה?', 'מה הולך?' אצל הגבעוניים התשובה משודרגת ל'הכי טוב'.
- הטובים ל... [מעס]** - צירוף שנועד לשכנע את הנערים והצעירים להצטרף ליוזמה מסוימת.¹¹³
- הכי טוב [מעס]** - התשובה ל'מה שלומך', לא חשוב מה קרה.¹¹⁴ "מה המצב, בת של מלך? אתמול הרסו פה שני קרוואנים, הכי טוב".

טרמפ (אנגלית - Tramp, גרמנית - Trampen) [מש]

1. הסעה הניתנת לנוסע מזדמן על אם הדרך בידי בעל רכב פרטי או מסחרי ללא תשלום. הנוסע המחכה לטרמפ קרוי 'טרמפיסט'.
2. דרך הנסיעה והחזרה הביתה של מתנחלים שאין ברשותם רכב. מכונה גם 'התחבורה הבלתי קונבנציונאלית'.

113. הביטוי נוצר בצבא ונועד למשוך צעירים שמתגייסים לחילות הסובלים ממצוקת כוח אדם. בהמשך תבע אורי אורבך את המונח 'הטובים לתקשורת' כשאמר שעל הדתיים להיכנס לעולם התקשורת כדי לאזן את הדיווחים העוינים כלפיהם מצד האנשים הפועלים בה. המתנחלים לקחו ביטוי זה כדי לשכנע אנשים להתגייס למשימות לאומיות כדוגמת גרעינים תורניים בערי גוש דן, הצפון והנגב, הקמת מאחזים חדשים, נטיעת כרמים ועצים וכו'. דוגמות נפוצות: הטובים להדרכה, הטובים לעיירות הפיתוח, הטובים לקצונה, הטובים למכינות וכו'.

114. הביטוי נולד מהאמונה שכל מה שעושה הקב"ה לטובה הוא עושה, והתפשט בעקבות הפרסומת של 'דוד הכי טוב' לחברת הביטוח 'אישי ישר' ראו שרון, 2009.

ייבוש ההתנחלויות

1. הוראה מטעם השלטון שלא לבנות ביישובי יהודה ושומרון.
2. [מעס] - המטרה המוצהרת שלשמה פועלות מפלגות שמאל שונות ועמותות שמאל קיצוני. ראו ייבוש.¹¹⁷

יוסף הצדיק

1. הקבר של יוסף הצדיק הממוקם בשכם, עיר הנתונה לשליטה ערבית. מוקד עלייה לרגל של מתיישבים רבים, חרדים וחסידים. לפני עשר שנים נהרס מתחם קבר יוסף על ידי הערבים המקומיים, ומאז צה"ל שומר על המקום ולא מאפשר כניסת מתפללים אליו ללא תיאום מראש.
2. דוגמה לאזלת ידם של השלטונות. "תראה מה עשו הצבא הזה ליוסף הצדיק, איך הפקירו אותו אלה..."

יו"ש [סלמ] - ראשי תיבות "יהודה ושומרון".

יישוב כינוי לצורת ההתיישבות המקובלת בעיקר ביהודה ושומרון. יש שלוש צורות יישוב: 1. יישוב קהילתי, 2. יישוב עירוני, 3. יישוב כפרי.

יישוב כפרי [צח] - יישוב קטן שרוב תושביו מקיימים משקים חקלאיים שונים בסביבתו. מצוי לרוב באזור צפון הארץ.

יישוב עירוני [צח] - יישוב גדול בעל אופי עירוני, היינו אוכלוסייה מגוונת (חילוניים ודתיים), בנייה לגובה ולא רק בתי קרקע ומידה פחותה יחסית של קהילתיות ושל חיי שיתוף.

טרמפיאדה¹¹⁵ (טרמפ) [מבל]

1. נקודה לאיסוף נוסעים על אם הדרך, בדרך כלל ביציאה מהעיר או בצומת מרכזי שעוברים דרכו כלי רכב ליישובים רבים, כגון צומת הגבעה הצרפתית בירושלים, צומת גילה בירושלים, צומת שיל"ת וכד'.
2. מקום לעצירת טרמפים. בדרך כלל ממוקמת בכניסה לכל יישוב או בצומת הקרוב אליו.

טרמפיסט¹¹⁶ [סלמ] - נוסע המחכה על

אם הדרך לבעל רכב שייקח אותו אל מחוז חפצו, נוסע מזדמן, נוסע חינם. סימן ההיכר שלו יהיה, לרוב, האצבע של יד ימין המושטת לכביש ומסמנת לנהג הרכב לעצור לו.

טרנספר (אנגלית - transfer) [מש] -

העברה. התכנית המדינית של המתנחלים כתשובת נגד לתכניות השלום השונות. תכנית זו מציעה להעביר את הערבים תושבי יהודה ושומרון למדינה ערבית אחרת (ירדן, סוריה או מצרים) בהתאם למוצאם.

ייבוש [מעס] - 1. הביך, 2. שיעמם, 3. הקפיא תהליכי בנייה ביישובים.

ייבוש [מעס]

1. תגובה אדישה להתלהבות של מאן דהוא.
2. הפסקת בנייה ביישובים על ידי הממשלה.

115. מילה זו נוצרה על ידי הוספת הסימטָה (בדומה לעדליאדע ועפיפוניאדה) למילה טרמפ שמקורה באנגלית או בגרמנית ויצירת שם למקום שבו עוצרים טרמפים. (בשונה ממילים אלה המציינות אירועים כאן משמעות הסימט היא ציון מקום).

116. נוצר בדרך של בסיס (טרמפ) וצרון סופי (אֶ יסט) שלקוח מהלעז ומשמעו שם תואר.

117. צירוף זה הוא מטאפורה שנוצרה מצירוף של שתי מילים מתחומים שונים - כביסה ופוליטיקה.

יצהרניק¹¹⁹ [סלמ] - כינוי לתושב היישוב יצהר (נטיות - יצהרניקים, יצהרניקיות).

יקב משהו שלבד מפרנסה אמור לחבר את הציבור בארץ למתיישבים בהר. באמצעות היין המשובח המיוצר באזור יהודה ושומרון מקווים הייננים תושבי המקום לקבל תמיכה מהציבור הרחב בבוא עת פקודת פינוי.

ירידה

1. נמצאת רבים מהיישובים השוכנים על רכסי הרים. בדרך כלל הירידה הגדולה ביותר (או העלייה הגדולה ביותר, תלוי מאיזה שכונה מגיע הדובר) תיקרא 'הירידה' או 'העלייה'. 'ניפגש בסוף הירידה'.

2. [מעס] - חלופה למונח 'משבר'. "יש לי ירידה באמונה", "הקליטה בירידה"¹²⁰

לרדת לעיר [מעס] - חלופה לקניות. כאשר רוצים לנסוע לירושלים, העיר שבה קונים כל מה שלא נמצא ביישוב, אומרים "בוא נרד לעיר". "אני יורדת לעיר פוגשת חברה לקפה וארוחת בוקר... ואז יוצאת עם בעלי לקבר רחל לבקש לידה קלה"¹²¹.

יישוב קהילתי [צח] - כינוי לצורת ההתיישבות המקובלת באזורי יהודה ושומרון. בדרך כלל מכונות כך נקודות התיישבות שיש בהן מעל 30 משפחות, והן מאושרות על ידי רשויות החוק במדינת ישראל. לכל יישוב המכבד את עצמו יש גבעות הסובבות אותו שהוקמו על ידי חלק מחבריו, ובדרך כלל יש בהן משקים חקלאיים. "לא קיבוץ אנחנו ולא כפר ולא משק שיתופי יישוב עירוני איכס, חס וחלילה אנחנו יישוב קהילתי דתי!" ("מוראל" מקובל בקרב נוער המתגורר ביישובים).

ימין [מעס]

1. הצד הטוב של המפה הפוליטית בישראל.
2. הצד שתומך בהתיישבות להלכה ומפנה אותה למעשה.

ימית

1. חבל ארץ באזור סיני שיושב אחרי מלחמת ששת הימים בידי קומץ אנשים, פונה על ידי הממשלה בשנת 1982 ונמסר למצרים במסגרת הסכם השלום שנחתם אתם.
2. [מעס] - תקדים הגירוש מגוש קטיף.

ימ"ש [סלמ] - קללה שמשתמשים בה נגד הערכים בעיקר, אבל גם נגד גויים וצוררים אחרים.¹¹⁸

119. נוצר מבסיס (יצהר) וצורן סופי (x יק) שמשמעו שם תואר ונלקח מהיידיש.

120. לרוב ישתמשו ב'ירידה' כדי לתאר משבר בעיקר בנושאים אמוניים או התיישבותיים. "יש לנו ירידה בדעת הקהל החיובית". "יש ירידה גדולה באמונה ובצניעות".

121. מתוך פורום, הריון ולידה, אתר כיפה.

118. ראשי תיבות של 'ימח שמו וזכרו'. במקור מייחסת המסורת היהודית את השימוש בקללה הזאת נגד ישו הנוצרי, שראשי התיבות של שמו מרכיבות את המילים 'ימח שמו וזכרו'. ואולם יש מחקרים לא מעטים שפוסלים הנחה זו ולא נרחבי.

באזור. בשנות האינתיפאדה סבלו הנוסעים בו מידידיי אבנים ומירי לעברו מצד ערביי האזור.

כביש עוקף¹²⁵ (רבים - כבישים עוקפים) [צח] - פרויקט בנייה גדול שהחל בתקופת ממשלת יצחק רבין בעקבות הסכמי אוסלו שהקנו לערבים את השליטה בערים הערביות וחייבו את הממשלה לאפשר למתנחלים שנסעו בערים אלו לנסוע בדרכים חלופיות במרחבי יהודה ושומרון. כבישים אלה קיצרו את זמן הנסיעה לירושלים ולאזור השפלה, שיפרו את הגישה ליישובים והגדילו את הקליטה בהם. המתיישבים רואים בכבישים אלו פרויקט בנייה בקנה מידה הרודיאני.

עוקף רמאללה [סלת] - קטע של כביש 60 מעפרה לירושלים העוקף את העיר רמאללה מזרם ומקצר לנוסע את זמן ההגעה לירושלים בכחצי שעה.¹²⁶

כביש 60

1. כביש אורך ארצי בין באר שבע לנצרת העובר ברובו דרך יהודה ושומרון, ומהווה עורק תחבורה ראשי ביישובים אלה בדרך לירושלים.
2. [מעס] - כביש הדמים של יש"ע; נקרא כך בשל פיגועי הירי, ידוויי האבנים ובקבוקי התבערה הרבים שהיו בו ובשל התוואי המסוכן שלו שגורם לתאונות דרכים קטלניות רבות.

ירידה לצורך עלייה

1. ביטוי שנועד לעודד את מי שנמצא במשבר שהוא מסוגל לעלות ממנו. "אל תדאג. קשה לך עכשיו באמונה? זה ירידה לצורך עלייה".¹²²
2. [מעס] - ביטוי שנעשה בו שימוש רב אחרי פינויים של מאחזים והוראתו - העתקת המאחז שנהרס למקום אחר ופיתוחו, תוך כוונה לשוב בעתיד אל המאחז שנהרס ולבנותו מחדש.¹²³

ישמעאלי (רבים - ישמעאלים) [מעס] כינוי לערבי.¹²⁴

יש"ע [סלמ] - ראשי תיבות של יהודה, שומרון וחבל עזה.

***כביש** נתיב נסיעה למכוניות. קשה לקבל תקציב מהמדינה לסלילתו או לחידושו.

כביש המנהרות [צח] - ציר מירושלים ליישובי גוש עציון העובר בסמוך לבית לחם ולכפרים ערביים נוספים

122. מקורו של הביטוי בחסידות ברסלב: "כשצריך האדם לעלות מדרגא לדרגא צריך שיהיה לו ירידה קודם העליה, כי הירידה היא תכלית העליה". (ליקוטי מוהר"ן, כב). כאן יש מעתק סמנטי מתחום החסידות לתחום המדיני-פוליטי.

123. העיתונאי חגי סגל מגדיר בציניות במאמרו 'מילון המתנחלים הלא שלם' פינוי מאחזים כ'ירידה לצורך עלייה'. <http://www.israpost.com/Community/articles/show.php?articleID=937&lang=heb>

124. לערבים יש כינויי גנאי נוספים שיצרו להם ילדי המתנחלים:

1. ערבוש (רבים - ערבושים) שנוצרה בדרך של בסיס (ערבי) וצורך סופי אוש. יכול להיות שהיא נוצרה כדמיון למילה 'קלבוש' (כלא+וש) שמשמעה בית כלא והיא רווחה בסלנג הישראלי.
2. ערבוצ'ק (רבים - ערבוצ'קים) שנוצרה בדרך של בסיס (ערבי) וצורך סופי ז'ק מהידיש.

125. לעתים ייקרא בקיצור 'עוקף'.

126. הצירוף נוצר באמצעות השמטת המילה 'כביש' ושימוש במילים 'עוקף רמאללה' בלבד.

כפר מימון

1. שם של מושב בדרום הארץ.
 2. נקודת ההתכנסות של תומכי המאבק בגוש קטיף לקראת פריצה לשם בקיץ תשס"ה (2005), בניגוד להנחיות הצבא שאסר על אנשים שאינם תושבי הגוש להיכנס אליו. לבסוף הפריצה המתוכננת לא התבצעה בשל חששם של ראשי המאבק שתפרוץ מלחמת אחים שתגבה חיי אדם.
 3. [מעס] - נקודת המפנה ביחס של המתיישבים למנהיגיהם ולמוסדות המדינה. "אם היינו פורצים לגוש מכפר מימון הכול היה נראה אחרת".
- כפר שמריהו** [מעס] - מקום שבו מתגוררים שמאלנים עשירים המנותקים מהוויה החברתי במדינה, שונאים מתיישבים ומייחלים לגירושם מבתיים.

כצ'יה כינוי שדבק בחבר הכנסת מטעם מפלגת האיחוד הלאומי, יעקב כ"ץ, תושב היישוב בית אל, שבעבר ניהל את ערוץ 7.

כתום [מעס]

1. הצבע שסימן את תומכי המאבק בגוש קטיף. הסמלים המרכזיים של המאבק היו סרטים כתומים שנקשרו על רכבים, צמידים כתומים שענדו התומכים במאבק על ידיהם וחולצות כתומות עם סיסמאות המאבק השונות.
2. מי שתמך במאבק למען השארת גוש קטיף בידי ישראל והתנגד להרס היישובים.¹²⁸

128. נוצר כאן מעתק סמנטי מתחום הצבעים לתחום הפוליטי. אחת הסיבות לבחירת הצבע הכתום הייתה ראשי התיבות שהוא מגלם: כהונה, תורה ומלכות. ראוי לציין שכיום בהשפעת המאבק מכונים המתנחלים לעתים 'הציבור הכתום' או 'הכתומים'.

כויפ (מיידיש, רבים - כויפרים¹²⁷) [מש]-
ראו 'שלטון הכויפרים'.

כט"ס [סלמ] - ראשי תיבות של 'כל טוב סלה'. איחול נפוץ בקרב בחורי ההתיישבות. במקור נלקח הביטוי כנראה מהש"סניקים ועם הזמן התקצר לראשי התיבות הללו.

כיכר

1. מעגל תנועה הנמצא בכניסה לכל יישוב.
2. [מעס] - מקום המפגש האולטימטיבי לבני הנוער. "כולם ב־7:00 בכיכר".

כיכר מלכי ישראל

1. שמה הקודם של כיכר רבין בתל אביב.
2. [מעס] - אתר הפגנות חביב על המתיישבים כשנמאס להם להפגין בכיכרות ירושלים השונות.

כיכר פריז - כיכר הנמצאת ברחוב קרן היסוד בירושלים ונחשבת אתר הפגנות מועדף על המתיישבים בשל קרבתה לשגרירויות אירופה השונות ולבית ראש הממשלה.

כיכר רבין - ראו כיכר מלכי ישראל.

כפר

1. צורת התיישבות המתבססת ברובה על חקלאות, ונמצאת באזור ספר. גודלה כגודלו של יישוב ממוצע. באזורי יהודה ושומרון הכפרים הם צורת התיישבות המקובלת של הערבים, לעומת היישובים הקהילתיים - צורת התיישבות המקובלת אצל המתיישבים.
2. [סלת] - קיצור של 'כפר ערבי'.

127. בדרך כלל רווחת צורת הרבים של מילה זו.

2. נקודת ציון חשובה בכל יישוב.

מדינה [מעס] הגוף שמקצה את התקציבים לפיתוח ההתנחלויות אך גם פועל להריסתן.¹³¹

מדינה יהודית

1. ההגדרה של מדינת ישראל כיום.
2. [מעס] - תזכורת לארגוני השמאל מצד מחנה הימין כאשר להגדרתה של מדינת ישראל על פי חוקי היסוד שלה.
3. [מעס] - מדינה שתתנהל לפי חוקי תורת ישראל.

מדינת יהודה [מעס] - מדינה שרצו להקים חלק קטן מהמתיישבים בשטחי יהודה ושומרון שיתנהל על פי חוקי התורה ובנפרד ממדינת ישראל.¹³²

מדינת ישראל [מעס]

1. ראו 'מדינה'.
 2. אתחלתא דגאולה.
- מדינת כל אזרחיה** [מעס] - המטרה הסופית של השמאל על מפלגותיו וארגוני השונים.

131. בשל היחס המורכב שלו זוכים תושבי היישובים ביו"ש ממוסדות המדינה מובן יחסם המורכב אליה גם כן. מצד אחד הם מתפללים לשלומה ורואים בה התגשמות של חזון הנביאים ומצד אחר רואים בה גם גוף אכזרי ששם לו למטרה להחליש את רוחם, להוציאם מבתיהם ולמסור את שטח מגוריהם לערבים.

132. חשוב לציין שרוב המתנחלים אינם שותפים לרעיון זה ותומכים במדינת ישראל. הרעיון נולד בהשראת התפלגות ממלכת ישראל בספר מלכים לאחר מות שלמה המלך לשתי ממלכות: ישראל ויהודה.

לאטמה

1. אתר סאטירי הלועג לתקשורת, לתנועות השמאל השונות, לשלטון ולכל המתרפסים בפני הערבים וארגוני הטרור. בשביל המתיישבים, הרגילים להיותם מושא לצחוק, ללעג ולבדיחות ארסיות ופוגעניות, מהווה האתר משב רוח מרענן, ולכן רבים מהם צופים בו באדיקות. האתר נסגר לפני כשנתיים מחוסר תקציב.

2. "ארץ נהדרת"¹²⁹ של הימין.

לייט [מש] (מאנגלית - light)

1. הפירוש המילולי הוא אור, אולם הכוונה היא 'קל', 'בקטנה'.
2. קיצור של 'דתי לייט'.

מאחז¹³⁰ (רבים - מאחזים) [סלמ] - יישובים קטנים שהוקמו על ידי מתיישבים ותיקים בסכיבת יישובם בתוקף זכותו של עם ישראל על ארצו. עצם קיומם שנוי במחלוקת בין המקימים לבין רשויות המדינה ותנועות השלום השונות בשל ויכוחים בדבר הבעלות על הקרקע. לעתים קרובות מתנהלים מאבקים משפטיים בין המתיישבים לבין מדינת ישראל בשאלה זו, ולא אחת גולשים לעימותים חריפים בשטח. ראו גם: צווי הריסה/ צבא הגירוש/ מדינת משטרה/ רפובליקת בננות/ הכל בגיץ.

מגדל מים [מעס]

1. סימן ההיכר של מאחז חדש.

129. תכנית סאטירית המשדרת בטלוויזיה על הממשלה ועל השרים המכהנים בה.

130. מילה זו נוצרה בדרך התצורה של שורש (אח"ז) ומשקל (מקטל במשמעות של מקומות). השורש אח"ז מזכיר את המילה 'היאחזות' שמשמעה 'התיישבות במרחבי הארץ' ובצירוף משקל בעל משמעות מתאימה נוצרה מילה זו.

מדרשה [סלמ] ¹³⁶ מסגרת תורנית לבוגרות

שירות לאומי ולסטודנטיות החפצות בחיזוק עולמן התורני-רוחני. ¹³⁷

מדרשיסטית ¹³⁸ [סלמ] כינוי לבת הלומדת תורה במדרשה.

מה יגידו עלינו [צח] השאלה התמידית ששואלים המתיישבים את עצמם אחרי כל פעולה שהם עושים.

ככאלה שאינן עולות בקנה אחד עם המציאות. ¹³⁶. שם זה נוצר בדרך התצורה של שורש דר"ש ומשקל מְקַטְלָה שמשמעו שם של מקום.

¹³⁷. המדרשות מתחלקות לשני סוגים: מדרשה המעוניינת לבנות את עולמה הרוחני של הלומדת בה ומתמקדת בלימודי אמונה וחסידות בעיקר, ומדרשה המעוניינת להעמיק את הידע התורני של הלומדת בה, ולכן נלמדים בה מקצועות כמו גמרא, תנ"ך, משנה והלכה. כמעט לכל מדרשה יש מעין אב רוחני שהוא לרוב ראש ישיבה הקרובה למדרשה מבחינה גאוגרפית ומבחינת ההשקפה התורנית. כמו כן כל מדרשה המכבדת את עצמה מוצאת מכללה אקדמית הקרובה לה מבחינה גאוגרפית שתאפשר לתלמידותיה להשלים תואר אקדמי (בדרך כלל בחינוך והוראה) במקביל ללימודים התורניים. רבות מהמדרשות ממוקמות ביישובים, ומספקות מקור פרנסה לאנשי החינוך הגרים בהם. כמו כן מאמצים התושבים ביישוב את בנות המדרשה, מזמינים אותן לארוחות, נעזרים בהן בשמרטופות ובעבודות משק בית (בתשלום) ועוד כהנה וכהנה. רבות מבנות היישובים הולכות ללמוד במדרשות כדי לחזק את עולמן הרוחני ו"להכין את עצמן לחיים" כפי שהן אומרות לא אחת.

¹³⁸. המילה נוצרה בדרך של בסיס (מדרשה) וצורן סופי אֵיסט שמשמעו תואר, ועל גביו נוספה הסיומת אֵית של נקבה.

מדינת משטרה

1. מדינה שבה השלטון הוא אנטי דמוקרטי המקיים שליטה קפדנית על התושבים באמצעות משטרה חשאית וביטול זכויות האדם. ¹³³

2. [מעס] - כינוי גנאי לשלטון במדינת ישראל. ראו רפובליקת בנות, שלטון הכופרים. ¹³⁴

מדינה פלשתינית [מעס]

1. חזון השמאל ההזוי והמנותק מהמציאות.

2. הסוף של היישובים ולדעות מסוימות גם הסוף של הפלשתינים עצמם.

מדינת תל אביב

1. הצעה של תושבי תל אביב שהמדינה תקים להם מדינה משלהם ותפסיק לעסוק יותר מדי בסכסוך הישראלי-ערבי.

2. [מעס] - כינוי גנאי בקרב תושבי הפריפריה לאזור גוש דן הכולל בתוכו את הערים שבין גדרה לחדרה, תוך הדגשה שהם מופלים לרעה משום שבתל-אביב מרוכזות הכלכלה, החברה והתרבות הישראליות.

3. [מעס] - כינוי גנאי לתושבי גוש דן. ¹³⁵

¹³³. מדינות שאופיינו בשלטונות כאלה היו מזרח גרמניה לפני נפילת חומות ברלין וברית המועצות שלפני נפילת מסך הברזל.

¹³⁴. יש לציין שכינוי זה הוא גם סיסמה הנשמעת כלפי השלטונות וכוחות המשטרה בעיקר בפניוים או בעצרות תמיכה בהתיישבות מפי חברי הגרעין הקשה שלה.

¹³⁵. התושבים בגוש דן נתפסים בעיני המתיישבים כמכונסים בתוך עצמם ואינם מחוברים למציאות הישראלית בשאר אזורי הארץ, בייחוד באזור יהודה ושומרון. לכן הצעותיהם בדבר סיום הסכסוך עם הערבים ופנייה להתנחלויות נתפסות

ושומרון, מאישי ציבור ומרבנים. מטרתו היא לגבש עמדה בנושאים העומדים על סדר היום של ציבור המתיישבים. הגוף האחראי לארגון מרבית הפגנות הענק התומכות בימין ומתנגדות להסכמי אוסלו ולדרך השמאל.¹⁴²

מועצת פשע [סלפ] – כינוי גנאי למועצת יש"ע שנוצר אחרי תכנית ההתנתקות במחאה על דרך הפעולה הפשרנית במאבק שהנהיגה לשמירה על היישובים.¹⁴³

***מחלקה** – חלק מארגון מסוים.¹⁴⁴

מחלקה אנטייהודית [צח] – שמו הגבעוני של האגף לסיכול חתרנות מדינית בשב"כ, או בשמו המוכר באמצעי התקשורת 'המחלקה היהודית'.¹⁴⁵ "עוד לא הגיע לבקום",

142. בקרב המתנחלים נתפסה מועצת יש"ע גם כגוף שלא מנע את תכנית ההתנתקות כי פחד לקבל החלטות קשות, ולכן הופנתה כלפיה ביקורת קשה ונוקבת מרבים מהם. ראו מועצת פשע, מועצת ישר.

143. נוצר מהחלפת ההגה 'ב-פ' וקבלת חרוז משעשע – 'יש"ע – פשע' שיצר ביטוי לעגני וחרף המבטא את מורת רוחם של המתנחלים מדרך המאבק שנקטה המועצה בפניו מגוש קטיף.

144. מילה זו נוהגת בתחומים רבים כגון טבע, תכנות ועוד, אולם לענייננו רלוונטיים רק התחומים הביטחוניים (מחלקה בצבא או בשב"כ) והתחומים הארגוניים (מחלקות במועצות השונות כמו חינוך, רווחה וכד').

145. הביטוי נוצר כהיפוך לביטוי המוכר 'המחלקה / החטיבה היהודית', משום שרכזי המחלקה הזו פועלים נגד תושבי הגבעות והמאחזים באמצעות ביקורים פתאומיים, פגישות אקראיות לכאורה ולעתים גם חקירות ארוכות ומעצרים ממושכים.

מוחמד¹³⁹ [מש] (בערבית – مُحَمَّد) (רבים – מוחמדים) ראו ישמעאלי.

מועדון [מעס] ראו אולם רב תכליתי.

מועדון נוער – מקום המיועד למפגש ולפעילות לבני הנוער ביישוב.

מועצה¹⁴⁰ [סלמ] – מקום המספק שירותים מוניציפליים לתושבים הגרים בתחומו (בדומה לעירייה).

מועצה אזורית [צח] – מועצה שבתחומה נמצאים יישובים קטנים רבים, והיא אחראית לספק להם שירותים מוניציפליים. דוגמות: מועצה אזורית מטה בנימין, מועצה אזורית גוש עציון.

מועצה מקומית [צח] – יישוב גדול מבחינת מספר תושביו שהיה מסופח למועצה אזורית ומפאת גודלו החליט לנהל את עצמו עצמאית. דוגמות: המועצה המקומית בית אל, המועצה המקומית אפרת.

מועצת ישו [סלפ] – כינוי גנאי למועצת יש"ע אחרי הגירוש מגוש קטיף.¹⁴¹

מועצת יש"ע [צח] – הגוף המנהיג את ציבור המתנחלים ומורכב מראשי המועצות השונות במרחבי יהודה

139. מעניין לציין שמשמעות השם מוחמד בערבית היא מהולל, מפואר ואילו כאן משמש השם של נביא האיסלאם החשוב ביותר כינוי גנאי לערבים.

140. שם זה נוצר באמצעות שורש יע"צ ומשקל מְקֻטֵּלָה שמשמעו שם מקום.

141. הצירוף נוצר לאחר תכנית ההתנתקות על ידי שינוי הצליל האחרון מ - a - ל - u - 'יש"ע - ישר'. כך נמצאה דרך למתיישבים למתוח ביקורת על מועצת יש"ע שלטענתם ניהלה מאבק פושר ולא רצתה לנצח אותו, בדומה לישו, מייסד הנצרות, שאמר שאם סוטרם לאדם על לחיו האחת עליו להגיש את הלחי השנייה.

מימ"ד [סלמ] מפלגה דתית שתמכה בפניו יישובים תמורת שלום.¹⁴⁶

מימדניק [סלמ] כינוי לעגני לדתי שתומך בהסדר מדיני עם הפלשתינים.¹⁴⁷

מכינה

1. [מעס] - השלב המקביל לגן חובה בתלמודי תורה. בכיתה זו מתחילים להפריד בין הבנים לבנות.

2. [סלת] - קיצור של המונח 'מכינה קדם צבאית'.¹⁴⁸

מכינה קדם צבאית (רבים) - מכינות קדם צבאיות)

1. מוסד המכין בחורים לקראת הגיוס לצבא ודוגל בשירות צבאי רגיל.¹⁴⁹ ובהקדמות במסלולי הקצונה למי שמסוגל.

2. [מעס] - חממה לייצור המוני של קצינים דתיים.

כבר נטפלו אליו החברה של המחלקה האנטי יהודית. קליפות".

***מחתרת** - ארגון חשאי הפועל בניגוד לחוקי השלטון כדי להשיג מטרה מסוימת.

מחתרת יהודית [צח] - כינוי לארגון של מתנחלים שפעל בסוף שנות ה-80 ותכנן לפגוע בראשי הערים הערביות ביהודה ובשומרון וגם ביצע זאת. אנשיו נתפסו ונשפטו לתקופות מאסר שונות.

מחתרת בת עין [צח] - בתחילת שנות האלפיים התעורר חשד לקיומה של מחתרת יהודית בקרב המתנחלים תושבי היישוב בת עין, אולם עד היום לא הוכח קיומה.

מטע (רבים - מטעים) [מעס]

1. שטח נרחב בסביבת היישוב שבו מגדלים גידולים חקלאיים שונים וכך מונעים מתושבי הכפרים הסמוכים להשתלט עליו.
2. מקום עבודה לבני הנוער בחופשת הקיץ. "הבאתי לכם גודגונים תוצרת המטעים".
3. סביבה לעימותים אלימים בין המתיישבים לערבים ולארגוני השמאל.

מידעון [סלמ] עלון היוצא אחת לשבוע ומפרט את הנעשה ביישוב בשבוע החולף ואת מה שיתרחש בו בשבוע הבא. כמו כן מופיעים בו מדורים ופינות שונים כמו פינת מתכונים, מדור דרושים והשבת אבידה, מדור דעות, מדור לאיכות הסביבה, מדור לשון וכד'. שמות של עלונים נפוצים: **עָלִי עָלִי**, דפי שילה, נחוח לבונה, שבותון, נוקדעון, פְּרָתוֹן.

146. מנהיג המפלגה היה הרב יהודה עמיטל זצ"ל מישיבת הר עציון שנחשב מתון בדעותיו הפוליטיות, ובשל כך יצא לשייכה גם שם כזה. שם המפלגה נוצר מראשי התיבות 'מדינה יהודית מדינה דמוקרטית'.

147. נוצר בדרך של בסיס (מימד) וצורן סופי (אִיק) שמשמעו שם תואר.

148. זהו מוסד המקבל אל בין שורותיו בוגרי תיכון המעוניינים בהכנה רוחנית וערכית ובאימונים פיזיים לפני שירות צבאי מלא של שלוש שנים.

149. שירות צבאי רגיל אורך שלוש שנים ושירות צבאי במסלול של ישיבות ההסדר כשנה וחצי, שלאחריה חוזרים הבחורים ליישובה לשנתיים נוספות.

זה שנים הם נחשבים בגבעות לאויבים, בעיקר מאז פרשת אבישי רביב שכונה בשב"כ 'שמפניה' ראו שרון, 2009.

ממלכתו¹⁵⁴ (במלעיל) (רבים – ממלכתיים) [מעס] – כינוי גנאי כלפי הזרם הקלאסי בציונות הדתית, קרי אנשים שעדיין מתרגשים מהצבא, מניפים דגלים ביום העצמאות, מייחסים קדושה למדינת ישראל, מתנגדים לסירוב פקודה בצה"ל, חברים של מועצת יש"ע ואומרים תפילה לשלום המדינה בגרסה המקובלת. סטיקר נפוץ בגבעות: 'משתחררים מהממלכתיות – ממליכים את ה'; או: 'עם החילונים כבר נסדר, גם את כל השמאלנים נשכנע, רק הממלכתיים ידפקו אותנו בסוף'.¹⁵⁵

ממשלה [מעס]

1. הרשות המורה לבצע פינויים או לחילופין מאשרת תקציבים לפיתוח היישובים.
2. הביטוי המעשי של המונח 'אתחלתא דגאולה' המיוחס למדינת ישראל ולשלטון היהודי בה.

ממשלת הזדון [מעס] – כינוי גנאי לממשלת ישראל. בדרך כלל משמש, אחרי שהיא מחליטה על פינויים או על מאסרים ומעצרים מנהליים של מתנחלים.¹⁵⁶

מכיניסט¹⁵⁰ [סלמ] כינוי לתלמיד הלומד במכינת קדם צבאית, על פי רוב נחשבים תלמידי המכינות ורבניהם לממלכתיים בדעותיהם.

מלח הארץ [מעס] כינוי חיובי למתנחלים.

מלחמה [מעס]

1. העונש ההגיוני והמוסרי לפעילות הטרור מצד הערבים.
2. דרך המאבק הנכונה בשלטונות לפי דעות מסוימות.

במלחמה ננצח [צח] – סיסמת נגד לסיסמה 'באהבה ננצח'. הגו אותה אלו מבין המתנחלים שדגלו במאבק תקיף וחסר פשרות בתכנית ההתנתקות. ראו פנאטים.

ממוגן [סלת] – קיצור של ממוגן ירי או ממוגן אבנים.

ממוגן אבנים [צח] – רכב שזוגיותו ממוגנת מפני אבנים.¹⁵¹

ממוגן ירי

1. רכב¹⁵² שהזוגיות שלו ממוגנת במיגון מיוחד נגד ירי.¹⁵³
2. [מעס] – מילה נרדפת לצינוק חסר אורר.

154. המילה 'ממלכתו' מתייחסת בדרך כלל למוסדות המדינה הרשמיים או משמשת קיצור של הציורף 'החינוך הממלכתי' קרי החינוך הציבורי-חילוני. כאן המתנחלים יצרו מעתק סמנטי מתחום החינוך ומוסדות המדינה לתחום האידיאולוגי-פוליטי.

155. ההגדרות על פי שרון, 2009.

156. מקורו של הביטוי בתפילת עמידה של הימים הנוראים: "כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ". הוא מסמל את רצונם של המתיישבים בממשלה הוגנת שלא תתחום על הסכמים ולא תחוקק חוקים המורים לפנות אותם מהיישובים.

150. המילה נוצרה בדרך של בסיס (מכינה) וצורן סופי (יסט) שמשמעו שם תואר.

151. לרוב כלי הרכב של המתיישבים הוותיקים ניתן מיגון כזה מהמדינה בתקופת הסכמי אוסלו, משום שהערבים המקומיים נהגו לזרוק אבנים ובקבוקי תבערה על המתיישבים הנוסעים בכבישים ופגעו ברבים מהם.

152. בדרך כלל אוטובוס או סוואנה, אך יש גם רכבים פרטיים שיכולים להיות ממוגנים נגד ירי.

153. כלי רכב אלו פותחו בתקופת האינתיפאדה השנייה בתגובה לפיגועי הירי הרבים שביצעו המחבלים בכבישי יהודה ושומרון.

2. [מעס] קיצור של מעצר מנהלי.

מעצר מנהלי [מעס]

1. אמצעי הרתעה שהמטרה משתמשת בו כדי לעצור מחאה של מתיישבים על פינוי בכוח של משפחות מבתיאן בידי רשויות המדינה.¹⁶⁰
2. הדגמה של אכזריות המשטרה והצבא כלפי המתיישבים על לא עוול בכפם.

מפד"ל [סלמ] - ראשי תיבות של

'מפלגה דתית לאומית'. הגלגול המאוחר של מפלגת 'הפועל המזרחי' מימי קום המדינה, והורתה של מפלגת 'הבית היהודי' כיום. מפלגה שרוב המתנחלים השייכים לגרעין הקשה לא יצביעו לה לעולם כי היא 'ממלכתית' מדי. ולטענתם, מייצגת את הבורגנים והעירוניסטים.

מקור ראשון [מעס] 'הארץ' של

המתנחלים. שבועון לאנשים ימניים חושבים הסוקר את הנעשה במדינה ובעולם מנקודת מבט ציונית. מזוהה עם הצד הימני של המפה הפוליטית בישראל. רבים מהמתיישבים רואים בעיתון כלי תקשורת המשמיע את קולם. אחרים מבקרים את פתיחות היתר שלו ואת חוסר הצניעות בתמונות שהוא מפרסם, בעיקר במוסף התרבות 'מוצ"ש', ולכן נמנעים מלקרוא אותו.

160. היא עוצרת מתיישבים לזמן בלתי מוגבל בנימוק שהם מסכנים את בטחון המדינה, ומונעת מהם זכויות בסיסיות של עצורים. מעצר מנהלי הוא כלי מניע לפעולות תמיכה בעצורים דוגמת הפגנות תמיכה בכניסה לכלא שהם שוהים בו, שליחת מכתבי בקשה לבעלי השפעה כמו חברי כנסת ופעילי זכויות אדם כדי שיפעלו לשחרורם המידי, ארגון עצרות והפגנות ענק ועוד.

מנהיגות יהודית [צח] הגלגול המאוחר

יותר של 'זו ארצנו'. תנועה ששאפה להכתיר ראש ממשלה אמוני במדינת ישראל באמצעות כניסה לתנועת הליכוד והשפעה עליה מבפנים באמצעות בחירה של ח"כים תומכי התיישבות. התנועה הפסיקה את פעילותה בתוך הליכוד והפכה לתנועה חוץ-פרלמנטרית עם פרישתו של מנהיגה משה פייגלין משורותיו לאחר שלא נבחר ברשימת המפלגה לכנסת בפריימריז של שנת 2014.

מנופי נחמיה [צח] חברת בנייה המתמחה

בשינוע קרוואנים ממקום למקום ובעזרה בהקמת מאחזים וגבעות.¹⁵⁷

מניעות [מעס]¹⁵⁸ כוח עליון המשבש

ביצוע של משימות פשוטות או גורם שמפריע לתוכניות. השלמה עם המושג שמקורו בחסידות אמורה לנטרל את תחושת התסכול, להעביר את הכעס שהוא מידה רעה ולהצביע על כוונה שמימית במניעה, שהרי כלום לא קורה במקרה. "הטרקטור לא הניע, הבאתי כבלים - נשרפו, איזה מניעות, ה' ישמור"; או: "אני בדרך לחתונה, אבל האוטו לא מניע. מניעות, אחי, מניעות".¹⁵⁹

מעצר

1. מצב שבו אדם החשוד שעבר על החוק משולל מזכויותיו וכלוא במתקן כליאה משטרתית, עד שבית המשפט יכריע בעניינו.

157. לעיתים היא מכונה בהשפעת החמאס 'הזרוע הצבאית של "אמנה"'.
158. למילה זו אין נטייה ביחיד, לכן היא הובאה בצורת הרבים.

159. ראו שרון, 2009.

מרכז [מעס]

1. כינוי לאזור גוש דן והשפלה המכונה בקרב תושביו ובתקשורת 'מרכז הארץ'. "לאן אתה נוסע? למרכז". (משפט רווח בטרמפיאדות ביישובים).
2. קיצור של הצירוף 'מרכז מסחרי'. בדרך כלל הכוונה היא לחנות מכולת ולירקנייה, לעיתים שוכנים שם גם המשרד של היישוב, שירותי הדואר, המזכירות והספרייה. "אני קופצת למרכז (המסחרי)" - משפט שנשמע ברבים מהבתים ביישוב. ראו 'ציר הכפכפים'.
3. (מלעיל) - כינוי לשיבת 'מרכז הרב' בירושלים.

משפחות מאמצות [מעס]

1. משפחות ותיקות ביישוב המסייעות בהליך הקליטה של משפחות חדשות. בדרך כלל על ידי הזמנת לארוחות ושמירה על ילדיהן הקטנים. "לרגל עונת הקליטה שבפתח דרושות משפחות מאמצות לקלוט את המשפחות החדשות. המעוניינים נא לפנות לחברי ועדת הקליטה".¹⁶¹
2. משפחות הדואגות לרווחתן של הבנות המשרתות ביישוב במסגרת השירות הלאומי.
3. משפחות המארחות בחורי ישיבה מחוץ לארץ בשבתות. (ביישובים שיש בהם ישיבות הסדר או ישיבות גבוהות).¹⁶²

משקפת

1. אמצעי לראיית לילה הבוחן אם יש ערבים חשודים בסביבה.
2. [מעס] - פרויקט לחיבור של הציבור הישראלי לאזור יהודה ושומרון.

משתמט [מעס] צעיר שאינו מתייצב לשירות בצה"ל.

משת"פ (רבים - משת"פים) [סלמ] - ראשי תיבות של 'משתף פעולה'. לקוח מהסלנג הצבאי ומתייחס למשתפי פעולה עם הרשות הפלשתינית, קרי האנשים המשתייכים לתנועות השמאל השונות.

מתיישוב ראו מתנחל.

מתנחבל¹⁶³ [סלמ] כינוי גנאי שהשמאל יצר למתנחלים כדי להשוות ביניהם לבין המחבלים הערביים. כיום המתנחלים מתייחסים אליו בסלחנות ומשתמשים בו בהומור עצמי.

מתנחל¹⁶⁴ (רבים - מתנחלים) [מעס]

1. אדם המתגורר בשטחי יהודה ושומרון שעברו לידי מדינת ישראל אחרי מלחמת ששת הימים בשנת 1967.
 2. כינוי לאנשים השוהים במקום מסוים זמן רב מדי בלא להרגיש שנוכחותם אינה רצויה. "מה אתן חשות מתנחלות? תפסיקו להתנחל לי בחדר...".
- נאור [מעס]**¹⁶⁵ מילה נרדפת למחנה השמאל.

163. נוצר כהלחם של המילים 'מתנחל' ו'מחבל'.

164. כאן המעתק נעשה מקונוטציה חיובית - אדם הנאחז בחבלי מולדת לקונוטציה שלילית. מחנה השמאל נוטה להדביק למתנחלים סטריאוטיפים של גוזלי אדמות, אוכלי חינם ומוצצי כסף. לעומת זאת בקרב אנשי שלום הם מכונים גם 'מתיישיבים', 'חלוצים' ו'מלח הארץ'.

165. המילה נאמרת באירוניה כי היא מוסכת לרוב על השמאלני המצוי הלוך במוסר כפול, בצביעות

161. דפי שילה לפרשת 'נשא', תש"ע.

162. המונח 'משפחות מאמצות' מתפרש בדרך כלל כעוד חוב המוטל על כתפיה של המשפחה הממוצעת ונועד להראות לתושבים את פעילותה הנמרצת של ועדת הקליטה.

2. דילמה הנוגעת לתנועות הנוער ביישובים הדתיים: האם בקבוצות השונות בתנועת הנוער תהיה הפרדה בין הבנים לבנות או לא.
3. נושא לוויכוחים חוזרים ונשנים בין אנשי היישוב לבין דור ההמשך שלו.

נקודה¹⁶⁸ [מעס]

1. ירחון שיצא לאור במשך 30 שנה וביטא את הלך הרוח של המתיישבים בנושאים שעל סדר היום של הציבור הדתי לאומי לגווניו.¹⁶⁹
2. חממה לייצור עיתונאים דתיים.

סבסטיה

1. השם הלטיני של שומרון, עיר הבירה של ממלכת ישראל.
2. המקום שאליו ניסו לעלות ראשוני המתיישבים לאחר מלחמת ששת הימים.
3. [מעס] - אבן הפינה לתנועת ההתיישבות.¹⁷⁰

סטיקר [מעס]

1. דבקית לאוטו. סימן היכר למכונת של מתיישבים הוא הסטיקרים המכסים אותה מאחור. מידת מסירות הנפש של המתיישב נמדדת במספר הסטיקרים המודבקים על פגוש מכונתו.
2. דבקות המחולקות בהפגנות לכל דורש שעליהן סיסמאות הקשורות לנושא ההפגנה.
3. מפגע סביבתי למפני האשפה לאחר הפגנות. דוגמות לסטיקרים נפוצים: תנו

נאורים עאלק [צח] - ראו שמאלנים מסריחים.

נוער [מעס]

1. גאווה של היישוב אם הוא הלך בתלם.
2. במקרה של פריקת עול תורה ומצוות ויציאה לתרבות רעה מהווים מקור לדאגה ולחשש כי ישפיעו לרעה על הילדים הקטנים ביישוב.
3. כוח עבודה זול במיוחד שאפשר לנצול לצרכי היישוב השונים.

הנוער - לאן? [סלת]¹⁶⁶ - נושאו של כל פאנל או דיון המתקיים בשבתות ביישובים.

נוער הגבעות¹⁶⁷ [צח] - נערים הנושרים מהמסגרות הלימודיות הפורמליות ומוצאים מפלט לנפשם הסוערת בגבעות השונות באזור יהודה ושומרון. רבים מהם משתלבים בעבודות החקלאות שם, ופעמים רבות מתעמתים עם הערבים, תושבי הכפרים השכנים. ראו 'תג מחיר'.

נפרד־מעורב [סלת] נושא לוויכוחים חוזרים ונשנים בין אנשי היישוב לבין דור ההמשך שלו.

1. דילמה הנוגעת לחינוך הילדים והנוער בכתי הספר ובתיכונים הדתיים ועניינה - האם יתחנכו הבנים והבנות יחד או שתהיה הפרדה ביניהם בכיתות.

ובחוסר מצפון ברצונו העז לפנות מתיישבים מבתיהם. מכאן צמח גם הצירוף 'נאורים עאלק'.

¹⁶⁶. במקום לשאול משהו מעין 'לאן הולך הנוער' קוצר הביטוי לשאלה הקולעת - הנוער לאן? שגם נועדה לבטא את תחושת המיאוס מהדיון בנושא שנטחן עד דק.

¹⁶⁷. הביטוי הזה נוצר ככל הנראה בהשפעתו של הביטוי 'נוער שוליים', והוא גם מתייחס לנערים בעלי רקע דומה.

¹⁶⁸. כאן יש מעתק סמנטי מתחום הלשון לתחום העיתונות והתקשורת.

¹⁶⁹. הירחון מוזג עם עיתון מקור ראשון ונסגר בשנת 2010.

¹⁷⁰. במאמרו 'מילון המתנחלים הבלתי שלם' קורא חגי סגל בעוקצנות לעלייה לסבסטיה 'מעמד הר סיני של המתנחלים'.

סרבן גיוס¹⁷³ [מעס] פציפיסט. מי שמתנגד לגיוס לצה"ל מטעמים אידיאולוגיים. ראו סירובניק.

סרוגים (יחיד - סרוג)¹⁷⁴

1. כינוי לדתיים הלאומיים.
2. שמה של להקת חתונות יודעה בציבור הדתי.
3. שמה של סדרת טלוויזיה ששודרה ב-yes ובערוץ 2 והציגה את חייהם של רווקי המגזר הדתי. בין השאר עסקה הסדרה גם במעבר של אחת הדמויות להתנחלות והציגה את החיים שם.¹⁷⁵

ערוזי¹⁷⁶ [סלת]

1. רובה שהיה בשימוש המתנחלים בשנות ה-80 בתוקף היותם תושבים באזור סכנה.
2. מושא לבדיחות וליצירת סטריאוטיפים על המתנחלים מטעם ארגוני השמאל והסאטיריקנים באמצעי התקשורת השונים ששוכחים שכבר מזמן לא משתמשים בו אלא ב-M-16.¹⁷⁷

173. בתקשורת ובציבור מופנה כינוי זה בעיקר כלפי הצעירים בציבור החרדי, ואילו המתנחלים משייכים את הכינוי בעיקר לצעירים החילוניים מהשמאל.

174. צורת היחיד משמשת בעיקר כחלק מהצירוף 'הציבור הסרוג' המתייחס לציבור הדתי לאומי.

175. הסדרה העלתה שאלות רבות לתודעת הציבור ועד היום, על אף ההתנגדות הגורפת שזכתה לה ממיטב הרבנים במגזר הדתי היא משמשת נושא לדיונים רבים.

176. קיצור של הצירוף 'רובה עוזי' שנקרא על שם אל"מ עוזי גל שפיתח אותו.

177. העוזי ומעיל הדובון הרכיבו את הסטריאוטיפ של המתנחל המצוי בשנות ה-80. ירשיהם כיום הם הפלוי הדו"צ מבית Joseph Kaufman ורובה M-16.

לצה"ל לנצח; העם עם הגולן; יש"ע זה כאן; בחרת ברק קיבלנו בדרך; עקירת יישובים קורעת את העם וכו'.

סיבו"ש [סלמ] - ראשי תיבות של 'סיבוש שערס'. אירוע המתרחש כל ערב ראש חודש בירושלים ובו נוהגים המשתתפים לחדש מסורת עתיקה ולעבור בשערים המקיפים את הר הבית תוך שירת פזמונים המבטאים כמיהה לבניינו ולסילוק הערכים משם.

סירוב [סלת] קיצור של סירוב פקודה.

סירוב פקודה [מעס] - אחת הדילמות שהעסיקו את הממסד הרבני ואת החיילים בצה"ל לפני תכנית ההתנתקות: האם פקודת פינוי המתיישבים מבתיים נחשבת לפקודה בלתי חוקית בעליל שיש לסרב לה על פי חוק ולשבת בכלא צבאי על כך, או שהיא פקודה חוקית, ולכן יש למלאה כדי למנוע התלקחות והגעה למצב של מלחמת אחים.¹⁷¹

סירובניק¹⁷² [סלמ]

1. כינוי לסרבן גיוס.
2. מי שמתנגד לבצע פקודות בלתי חוקיות בעליל, קרי פינוי יישובים ומאחזים.

סלט של שמאלנים [צח] כינוי לסלט בריאות יקר שמכיל בדרך כלל עלים ירוקים ומתובל בפקאנים, שקדים חמוציות ושאר פירות.

171. נושא סירוב הפקודה חצה פעם נוספת את המתיישבים לשני המחנות המפורסמים: פנאטים וממלכתיים הראשונים תומכים בסירוב והאחרונים מתנגדים לו.

172. נוצר בדרך של בסיס (סירוב) וצורן סופי (יק) משמעה - תואר.

עירוניסט¹⁸¹ [סלמ]

1. כינוי שמדביקים בני היישובים לחבריהם המתגוררים בערים.
2. כינוי גנאי לנער שלא אוהב טיולים וטבילה במעיינות, מתנזר מפעילויות התיישבות שונות, נמצא בעיר ולובש בגדים ממותגים.

עמונה [מעס]

1. יישוב קהילתי דתי הממוקם סמוך ליישוב עפרה. בשנת 2006 הגיעו כוחות משטרה ויס"מ לשם בהוראת הממשלה והרשו תשעה בתי קבע שנבנו בו בטענה שאינם חוקיים. המתיישבים נאבקו בהחלטת הממשלה בכוח רב והגיעו לשם בהמוניהם. כוחות המשטרה שהגיעו להרוס את הבתים ולפנות את המוחים נהגו באלימות רבה כלפי המוחים שכללה שימוש באלות ודריסת המפגינים באמצעות סוסים. נפצעו שם כ-300 איש.
2. הנקמה על גוש קטיף. האירוע שהחזיר למחנה המתנחלים את זקיפות הקומה לאחר ההתנתקות.
3. ביטוי לעצמת השנאה של השלטון כלפי המתנחלים ולמידת להיטותו לשבור את רוחם ולגרשם מבתיהם.

עמלק

1. עם קדום שהתעמת עם עם ישראל ברגעי החולשה שלו.
2. [מעס] כינוי גנאי לשמאל הישראלי.
3. [מעס] כינוי גנאי לאו"ם ולעמי אירופה.
4. [מעס] כינוי גנאי לפלשתינים, לערביי האזור ולמנהיגיהם.

*עעירה כינוי ליישוב קטן הממוקם בפריפריה.

עירות פיתוח [מעס]

1. מקום מועדף לשירות לאומי בקרב המתנחלות.
2. נושא לדיון בשבתות לגיבוש חברתי: 'מה חשוב יותר - ליישב את הארץ או לחזק את הפריפריה?'

עירת פיתוח או יישוב הארץ? [סלת] - עוד אחד מהנושאים הנדונים בפאנלים השונים בשבתות גיבוש, וגם מעל דפי העיתונות המגזרית הוא נטחן עד דק.¹⁷⁸

*עין

1. איבר בפנים המשמש לראייה.
2. [מעס] קיצור של המושג 'עין הרע'.

עין רואה [מעס] - ¹⁷⁹ אזהרה כללית לכל המתכננים פעילות לא חוקית. הכוונה היא כמובן לשמור על מידור מקסימלי מפני אנשי החטיבה היהודית בשב"כ המצלמים והמאזינים. "דרך אגב, אין בפעילות שום דבר שיש להסתיר, הנחת העבודה היא שממילא עין רואה".¹⁸⁰

178. השאלה מציגה את הדילמה העומדת לפתחו של המתנחל המצוי שהגיע לבגרות - היכן להגשים את האידיאלים שעליהם חונך בצורה הטובה ביותר? בעירת פיתוח ששם יתרום לחברה או ביישוב קהילתי, ששם יתרום ליישוב הארץ? ובמילים אחרות: מה יותר חשוב: עם ישראל או ארץ ישראל?

179. יש כאן מעתק סמנטי מהצירוף המקורי במשנה, מסכת אבות, ה, ב המוסב על א-לוקים: "עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים". כאן העתיקו אותו המתיישבים לכוחות המשטרה והשב"כ שלטענתם עוקבים אחר פעולותיהם ושומרים את צעדיהם בקפידה.

180. מתוך דף פעילות שחולק לפעילי ימין ביישוב יצהר. ראו שרון, 2009.

181. נוצר בדרך של בסיס (עיר) וצורן סופי (יסט).

עמלקי¹⁸² [סלמ] (רבים - עמלקים)

1. כינוי גנאי למי שתומך בערבים ובמשתפי הפעולה איתם, קרי עמי אירופה, האמריקאים והאו"ם.
2. כינוי גנאי לערבים.
3. כינוי גנאי לאיש השמאל הקיצוני.

ערב רב [מעס] כינוי גנאי לשמאלנים שיוחס במקרא לגויים שהצטרפו לעם ישראל כשיצאו ממצרים. "וגם ערב רב עלה אתם"¹⁸³ "מה דעתכם על הבוגדים השמאלנים האלו? אלו ערב-רב שמכרו את נשמתם לשטן"¹⁸⁴.

ערוץ 7 [מעס] - השופר של המתנחלים. תחנת הרדיו שהביאה את החדשות האמיתיות ואת הדיווח ההוגן ביותר. ההוכחה לכך ששלטון החוק במדינה נוהג איפה ואיפה.¹⁸⁵

עשבים שוטים [מעס]¹⁸⁶

1. כינוי לבני המתנחלים הוותיקים שסטו מדרך הישר וערקו למחנה השמאל.
2. כינוי לשמאלנים קיצוניים.
3. כינוי לגבעוניים שמעזים להביע דעות שאינן בתחום הקונסנזוס הבלתי כתוב שניסחה לעצמה הנהגת המתנחלים.

182. מילה זו נוצרה בדרך של בסיס (עמלק) וצורן סופי י שמשמעו שם תואר.

183. שמות יב, לח.

184. מתוך אתר 'הימין האמיתי' פורסם ב-23-11-2008 <http://hayamin.org/forum/index.php?topic=16788.0>

185. טענה זו באה בעקבות החלטת בית המשפט לסגור את הערוץ אבל להשאיר על כנם עשרות ערוצים פיראטיים השייכים לציבור החרדי והחילוני.

186. בצירוף יש מעתק סמנטי מתחום הצומח לתחום האידיאולוגי-פוליטי; הביטוי 'עשבים שוטים' רווח בצורת הרבים בלבד.

פארק (אנגלית - park) [מש]

1. כינוי לגן המשחקים הציבורי הכי גדול ביישוב. "ילדים, מספיק עם המחשב. בואו נלך לפארק ונעשה שם פיקניק".
2. קיצור שמו של מלון 'פארק' בנתניה שבו התבצע פיגוע רצחני כליל הסדר בשנת תשס"ב. הפיגוע הזה הניע את הממשלה לצאת למבצע 'חומת מגן' מאוחר יותר.

***פגע**

1. העליב.
2. נפגש, התנגש.

פגע וברח [מעס]¹⁸⁷ - כינוי לעגני לשיטת המשטרה להריסת מבנים לא חוקיים ופינוי מאחזים. בניגוד לימים עברו, כיום מגיעים הכוחות ללא התרעה מוקדמת, ומסיימים את המשימה לפני שפעילי הימין מספיקים להיערך למאבק. מתוך דף הנחיות לפעילי 'תג מחיר': "בשיטת הגירוש החדשה של פגע וברח, נראה שזו הדרך היחידה לגרום למערכת לשקול אם הפינוי שווה את המחיר"¹⁸⁸.

פיגוע (ברבים - פיגועים) - פעולת טרור המבוצעת על ידי מחבלים ערביים נגד אזרחים יהודיים. יש ארבעה סוגים עיקריים של פיגועים: פיגועי ירי, פיגועי חדירה, פיגועי דריסה ופיגועי התאבדות.¹⁸⁹

187. הביטוי נלקח מתחום תאונות הדרכים שם מוכר הביטוי 'פגע וברח' בתאונה שבה הנהג הפוגע בורח ולא מסגיר עצמו למשטרה או מזעיק עזרה לפצועים שפגע בהם. כאן נעשה מעתק סמנטי מתחום התחבורה לתחום הצבאי והמשטרה.

188. מתוך דף הנחיות שחולק לפעילי 'תג מחיר'. ראו שרון, 2009.

189. מיותר לציין שהמחבלים פעלו באמצעים נוספים

מהמדינה. כיום משתמשים בחוק הזה
בציניות כדי להדגים את אזלת ידה של
המדינה בטיפולה במתיישבים לאחר
שהוצאו מבתיהם.¹⁹³

פליז

1. סוג של בד שממנו מייצרים סוודרים
ומעילים לחורף.
2. [סלת] - קיצור של פליז דו"צ.

פליז דו"צ¹⁹⁴ [סלת] - היורש הטבעי של
מעיל הדובון משנות ה-80 של המאה
הקודמת. מעיל עשוי פליז משני צדדיו,
הנחשב למחמם מאוד, ולפיכך נפוץ
בקרב המתיישבים בשל מזג האוויר
הקר השורר ביישובי יהודה ושומרון.

פלשתינאצי¹⁹⁵ (רבים - פלשתינאצים)
[סלמ] כינוי גנאי לפלשתנים שנוצר
בשנות האינתיפאדה השנייה ונשמע
בעיקר אחרי פיגועים או נזקים תדמיתיים
שהערבים מעוללים לתושבי מדינת
ישראל. הכינוי הזה משווה בין הערבים
לבין הגרמנים הנאצים.

193. ביטוי זה נוצר על ידי השמטת מילת יחס
הכרחית. כאן רצו הדוברים ליצור מעין סיסמה,
ולכן קיצרו את הביטוי 'פינוי תמורת פיצוי'.
הביטוי הזה מבטא יותר מכל את אזלת ידה
של הממשלה בטיפול במגורשים מגוש קטיף
ואת הניגוד החריף בין הארגון המופתי שאפיין
את הפינוי לבין הכאוס והאנדרלמוסיה ששררו
אחריו. הביטוי הזה שנאמר באירוניה מבטא זאת
בקיצור ובדיקו נמרץ. השימוש הציני במושג
דומה לשימוש במושג 'רגישות ונחישות'.

194. דו"צ אלו ראשי תיבות של דו צדדי. (בצה"ל נפוץ
הביטוי 'ירי דו"צ' שמשמעו ירי של כוחותינו על
כוחותינו). כאן משתמשים בראשי תיבות אלו,
משום שהמעיל עשוי פליז משני צדיו.

195. המילה היא הלחם של המילים 'פלשתיני'
'נאצי'.

פיגוע התאבדות [צה] - פעולת טרור
שבה מרכיב המחבל על גופו מטען
חבלה הכולל פצצות וחלקי מתכת
רבים ומפוצץ עצמו בלב אוכלוסייה
אזרחית כדי לגרום לכמה שיותר
הרוגים ופצועים. מכונה כך כי
לרוב גם המחבל נהרג בעת ביצוע
הפיגוע.¹⁹⁰

פיגוע חדירה [צה] - פעולת טרור שבה
המחבל חודר ליישוב מסוים, נכנס
לבית של אזרחים יהודיים והורג אותם
בנשק חם או קר.

פיגוע ירי [צה] - פעולת טרור שבה
המחבל יורה על אזרחים.¹⁹¹

פיגוע דריסה [צה] - פיגוע שבו המחבל
נוסע עם רכבו בכוונת מכוון אל עבר
אזרחים או כוחות ביטחון כדי לדרוס
אותם.

פינוי [מעס] מילה "מכובסת" לגירוש
יהודים מבתיהם.¹⁹²

פינוי-פיצוי [סלת] - שמו של החוק
שחוקקה הכנסת בשנת 2004. החוק
חייב את מתיישבי גוש קטיף לעזוב את
ביתם ובתמורה לכך הם קיבלו פיצויים

כמו יידי אבנים ובקבוקי תבערה, ניסיונות
לחטוף אזרחים וכד' כדי לפגוע באוכלוסייה
האזרחית.

190. פיגועים מהסוג הזה התרחשו בדרך כלל בערים
הגדולות.

191. לרוב נעשו פיגועים מהסוג הזה בכבישי יו"ש,
כשהמחבלים עוקפים רכב יהודי ופותחים עליו
באש תוך כדי העקיפה או אורבים בצד הכביש
לרכב הנוסע ופותחים לעברו באש כשהוא מאט
את מהירות נסיעתו בשל עיקול בכביש או ראות
לקויה.

192. לעתים זהו קיצור של הצירוף 'פינוי בכוח'.

פְּצוּץ¹⁹⁸ [סלמ] תיאור של נער עיף מאוד. בד'רגון המצוי: מעוך, גמור, סחוט, שפוך.

צבא [מעס] ארגון הכפוף לממשלה ומבצע באדיקות את פקודותיה. מיומן במיוחד בפניו יישובים אך פחות בשמירה ובהגנה עליהם.¹⁹⁹

צבא הגירוש לישראל²⁰⁰ [צח] - כינוי גנאי לצה"ל אחרי שהוציא את תושבי גוש קטיף מבתיהם והרס אותם.

*צדיק

1. תיאור של א-לוקים
2. תיאור לאדם מוסרי מאוד השומר באדיקות על אורח החיים היהודי.

איזה צדיק ה' [צח] - קריאת שמחה בתגובה לאירוע חיובי.²⁰¹

צו הוראה מטעם השלטונות שיש לבצע ללא שהיות.

198. שם זה נוצר באמצעות שורש פצ"ץ ומשקל קטול, בינוני פעול המתאר מצב.

199. הצבא הוא מוסד נוסף החושף את הוויכוח המר הניטש בין המתנחלים לבין עצמם בנושאי דת ומדינה. הממלכתיים ביניהם חושבים שמדובר במוסד חיובי וחיוני שחובה להתגייס אליו ולתרום בו כמה שיותר. הפנאטיים חלוקים ביחסם - יש כאלה שיתרמו בצבא ככל יכולתם אך יסרבו לפקודה בלתי חוקית לשיטתם כמו פינוי יישובים. וישנם גם כאלה שישתמשו מהצבא ולא יתגייסו אליו כלל כי לשיטתם הוא צבא של כופרים ואסור לשרת בו.

200. לעתים מקצרים את הביטוי ל'צבא הגירוש' בלבד, ומשאת הנפש של המתיישבים שהוא יהיה 'צבא התקפה לישראל כאנטי תזה ל'צבא הגנה לישראל' כמובן.

201. בגישה היהודית לא נהוג לייחס לא-לוהים תכונות אנושיות. בוודאי שלא צדיקות, שהרי זו תכונה המיוחסת למי שעובד את ה' ביראה ובקדושה. זו אחת הדוגמאות הקלאסיות לחידרת ה'רגון הברלסבי, המאפשר מעין 'סמול - טוק' עם א-לוהים. ראו שרון, 2009.

פנאט¹⁹⁶ (לטינית - פנאטיקוס מן fanum (נקבה - פנאטית, רבים - פנאטים) [מש, מעס] - מי שגורם כי צריך להישמע לחוקי המדינה רק אם אינם נוגדים את חוקי התורה. על פי הפנאטים, חוק המנוגד לחוקי התורה אינו חוק ומצווה לסרב לו. הם אינם אומרים את התפילה לשלום המדינה בנוסח הרגיל שלה מאז חורבן היישובים בגוש קטיף, והם שטבעו את הביטוי 'לא נשכח ולא נסלח' אחרי חורבן יישובי גוש קטיף.

*פנים

1. החלק הקדמי של הראש.
2. היבטים שונים של עניין מסוים.

פנים אל פנים¹⁹⁷ [סלת]

1. המבצע הגדול שניהל מטה המאבק של אנשי גוש קטיף שבמסגרתו פקדו תושבי יש"ע עשרות אלפי בתי אב בישראל ודיברו איתם פנים אל פנים כדי להכיר אותם היכרות בלתי אמצעית. מטרתם הסופית הייתה לשכנע אותם שמהלך ההתנתקות שגוי ויביא לאסון.

2. מילה נרדפת לקירוב לבבות. בדרך כלל משתמשים בה כשרוצים לערוך מבצע גדול לקירוב לבבות.

196. המקור של מילה זו הוא בלטינית שם המילה פנאטיקוס התייחסה לאנשים שהאמינו באדיקות בדת הנוצרית וקיימו את טקסיה השונים בהתלהבות מרובה. כיום משמשת מילה זו לתיאור אוהדי ספורט מושבעים או לתיאור פעילי איסלאם קיצוניים במיוחד. כאן המתנחלים ביצעו מעתק משמע מתחום הדת או הספורט לתחום רעיוני-אידיאולוגי.

197. הביטוי נוצר בהשראת שירו של יהודה פוליקר 'פנים אל מול פנים'.

2. שמה של מפלגה ימנית ציונית שהקים

רפאל איתן בשנת 1983.

3. ראשי תיבות של צוותי מדע ותורה - שמו

של מכון המספק פתרונות טכנולוגיים לתחומים כמו רפואה ומדע בהתאמה להלכה היהודית.

צומת גילה [מעס] - הטרמפיאדה של גוש

עציון. צומת בדרום העיר ירושלים המוביל לשכונת גילה בצידו האחד וליישובי גוש עציון בצידו האחר. (ראו טרמפיאדה).

צומת הגבעה²⁰⁵ [סלת]

1. צומת בצפון העיר ירושלים המוביל

מצדו האחד לשכונת הגבעה הצרפתית, ומצדו האחר לשכונת פסגת זאב וליישובי בנימין והשומרון.

2. הטרמפיאדה לשעבר²⁰⁶ של יישובי בנימין והשומרון.

צומת הגוש²⁰⁷ [סלת]

1. כינוי לצומת גוש עציון.

2. אתר מועד לפורענות שבו אירעו מספר פיגועי דריסה ונחטפו ממנו שלושת הנערים בקיץ 2014.

צומת שילת [מעס] - הטרמפיאדה של

יישובי מערב בנימין ומודיעין.

צח"י [סלמ] ראשי תיבות של 'צוות חירום

יישובי'. צוות של משרתי מילואים מתוך

205. נוצר באמצעות השמטה של שם התואר (הצרפתית) והשארית השם (הגבעה) בלבד. לעתים ישמיטו הדוברים גם את ה'צומת' וישתמשו ב'גבעה' בלבד כשהם מתכוונים לצומת הגבעה הצרפתית.

206. בשל פיגועי ההתאבדות הרבים בצומת ובעיקר בשל בניית כבישי גישה חדשים לפסגת זאב הועתקה הטרמפיאדה לצומת חיזומא.

207. ביטוי זה נוצר בהשמטת הסומך (עציון) והשארית הנסמך בלבד.

צו הריסה

1. מסמך מטעם רשות מקומית המורה להרוס מבנה מסוים בטענה שהוא נבנה שלא כחוק. צו ההריסה מפרט עד מתי על התושב להרוס את המבנה או לחילופין מה עליו לעשות כדי להכשירו מבחינה חוקית.

2. [מעס] - צו הניתן לתושבי גבעות ומאחזים בטענה שהם יושבים על אדמות ערביות.

3. [מעס] - הוכחה ששלטון החוק כפוף לפעילי השמאל.²⁰²

צו 8

1. צו הקורא לגיוס מידי של חיילי מילואים וניתן בשעות חירום ומלחמה.

2. [מעס] -²⁰³ כינוי שמשמשים בו כשרוצים לגייס אנשים למטרה חשובה ודחופה. "צריך לראות בפעילותנו 'צו 8'²⁰⁴

צומת [מעס]

1. מקום לעצירת טרמפים.

202. יש כאן מעתק סמנטי מהתחום המוניציפלי לתחום הממשלתי והביטחוני. בדרך כלל העיריות מוציאות צווי הריסה למבנים בלתי חוקיים וכאן המדינה (באמצעות אלוף פיקוד המרכז) מוציאה את הצווים האלו. בניגוד לצו הריסה רגיל שבו התושב מחויב להרוס את המבנה כאן כוחות הביטחון קרי צבא ומשטרה הם אלה שהורסים אותו.

203. ביטוי זה נוצר בתקופת המאבק על יישובי גוש קטיף, ויש בו מעתק סמנטי מתחום הצבא לתחום ההתיישבות. הכוונה היא לפעולות דחופות וקריטיות שהיה צריך לעשות כדי למנוע את חורבן גוש קטיף כמו שכנוע חברי מרכז הליכוד להצביע נגד תכנית ההתנתקות, הגעה לשרשרת אנושית מגוש קטיף לירושלים ועוד.

204. אתר ערוץ 7, פורסם ב-24-12-2004 <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/98280>

3. [מעס] - הקו שעליו רוצים הערבים והשמאלנים לקבוע את הגבול בין מדינת ישראל לבין מדינה פלשתינית.²¹⁰

קונצנזוס, קונסנזוס (לטינית-consensus)
[מש] - מה שאף פעם לא יכיל בתוכו את ציבור המתנחלים.

קידוש [מעס] - חלופה למונח 'סיבה למסיבה'. בכל פעם שיש שמחה ביישוב תזמין המשפחה המארגנת את תושביו לקידוש שייערך באחד מבתי הכנסת בשבת לאחר תפילת שחרית. הקידוש כולל בדרך כלל קוגל, הרינג (סוג של דג מלוח), שתייה, פיצוחים, עוגות ועוגיות ועוד.²¹¹

קירוב ראו קירוב לבבות.

קירוב לבבות [צה]

1. ראו פנים אל פנים.
2. פעילות לשם החזרה בתשובה של חילונים. לעיתים מכונה בקיצור 'קירוב'.²¹²

210. המתנחלים רואים תרחיש זה כבלתי אפשרי, ולכן מבחינתם הקו הירוק בהקשר כזה הוא 'קו אדום'.

211. ראוי לציין שלרוב את העוגות לקידוש יכינו נשות היישוב הקשורות למשפחה החוגגת. שיחת טלפון ביום חמישי עם הנוסח הקבוע "את יכולה להכין עוגה לקידוש של משפחת כהן? הבן שלהם התחתן השבוע" שכחה ביותר ביישובים השונים. וגם ההודעה הסטנדרטית בדפי המידע: "בשבת והודיה לד' יתברך הננו מתכבדים להזמין את ציבור התושבים לקידוש לרגל הולדת / בר המצווה של בנו. הקידוש ייערך בשבת בבוקר בבית הכנסת המרכזי לאחר תפילת שחרית".

212. ביטוי זה הורחב בביטוי הידוע 'קירוב רחוקים'.

היישוב האחראי להתנהלות היישוב בעיתות חירום כמו: מלחמה, פיגוע חבלני, פיגוע חדירה, ושאר מרעין בישין.

צימר [מש]

1. מקור הכנסה לא מבוטל המשפר את רמת התיירות ביהודה ובשומרון ואולי עשוי לתרום גם לשיפור התדמית השלילית שנוצרה למתיישבים בציבור הישראלי.

***ציר** ראו כביש, שביל.

ציר הכפכפים [צה] - כינוי לשביל המחבר בין הנקודות המרכזיות ביישוב: בית הכנסת, המכולת ומקווה הטהרה. מכונה כך כי נשות היישוב נוהגות ללכת בו לבושות ברישול ונעולות בכפכפים. נוצר במקור בספרה של אמילי עמרוסי, 'תריס'.

קו ירוק²⁰⁸

1. קו שביתת-הנשק של מדינת ישראל עם מצרים, עם ירדן, עם סוריה ועם לבנון, שנקבע בהסכמי שביתת הנשק שנחתמו בשנת 1949, לאחר מלחמת העצמאות והחזיק מעמד עד לפריצת מלחמת ששת הימים בשנת 1967. שמו ניתן לו מכיוון שהוא צויר בעיפרון ירוק על המפה שנעשה בה שימוש בדיונים.

2. [מעס] - הגבול בין ההתנחלויות לבין מדינת תל אביב.²⁰⁹

208. בדרך כלל נוהג ביטוי זה עם ה הידיעה בלבד - 'הקו הירוק'.

209. המתנחלים רואים בו, כמובן, גבול תודעתי מעבר לגבול הגיאוגרפי.

כדי למצוא כלי נשק, טילים ומעבדות נפץ של ארגון החמאס.

2. [מעס] - אזור לעימותים בין מתיישבים לערכים אחרי פיגועים.

קציצה [מעס] כינוי למישהו שמן במיוחד.

קרואן (אנגלית - caravan) [מש] דירת עראי,²¹⁶ מגורון, מבנה שנבנה בבנייה טרומית והובא ליישוב במבצע לילי הרואי נוסח חומה ומגדל. הקרואנים מיועדים בעיקר לאכלוס זוגות צעירים.

רבש"ץ²¹⁷ [סלמ] נושא משרה האחראי על נושא הביטחון ביישוב, על תפעול כיתת הכוננות, על הסיורים מסביב ליישוב ועל מערך השמירה של התושבים בו.

רְחֻבּוּת (במלעיל) כינוי לשפע ולרווחה. בדרך כלל נוגע לאוכל ולמגורים: "הקייטרינג הזה מגיש את המנות ברחבות". "עכשיו שדרגנו את הדירה ואנחנו יושבים ברחבות".

רכז [מעס] אדם מתושבי היישוב האמון על תחום מסוים בו. לעיתים יועסק בשכר ולעיתים יעבוד בהתנדבות - תלוי בתחום שהוא מרכז.

רכז בטחון [צח] - נושא משרה האמון על תחום הביטחון ביישוב. בדרך כלל יהיה זה הרבש"ץ.

רכז קהילה [צח] - נושא משרה האמון על ענייני הקהילה ביישוב. מלווה את עבודות הוועדות השונות ואחראי

קלגס (רבים - קלגסים) (לטינית - caligas)²¹³ [מש] - כינוי לשוטרים ובעיקר לשוטרי יס"מ המככבים בפניוים. מתוך דברים שאמר נער לחוקרי המשטרה שעצרו אותו בעת פינוי הקסבה של חברון: "אני באתי לפינוי כאן רק כדי לתת מכות לקלגסים שלכם".

קליפה²¹⁴ [מעס] ההפך מקדושה, דבר טמא, כל מה ששלילי. הגרעין הוא האמת, הקליפה היא השקר. הוגה המושג, רבי יהודה הלוי, קיבע את הקליפה כאובייקט טפל ונטול המשכיות. על פי הרב יצחק גינזבורג, הרוח הציונית היא אחת הקליפות. "כל היום הסתובבו פה יס"מניקים, חבורה של קליפות".²¹⁵

***קסבה** [מש] (ערבית قسبة) רובע עתיק בעיר מוסלמית, רובע המדינה.

הקסבה של חברון

1. האזור העתיק של העיר חברון. נאסר לכניסת יהודים מאז 1997 עם חתימת 'הסכם חברון' שהקנה לערבים את השליטה שם.
2. [מעס] - אזור שמתעמתים בו עם ערבים כתגובה לפיגוע או משהו אחר הגורם להם שמחה לאיד.

הקסבה של שכם

1. האזור העתיק של העיר שכם שניתנה לערבים עם חתימת הסכם אוסלו. צה"ל השתלט לא אחת על אזור זה

213. פירוש המילה 'קלגס' בלטינית הוא נעל עור ששימשה את החיילים בצבא הרומי. להרחבה אודות המונח ראו שרון, 2009.

214. מושג זה נוהג בעיקר אצל תושבי הגבעות והמאחזים.

215. ראו שרון, 2009.

216. על פי האקדמיה ללשון העברית, החלופה העברית לקרואן היא 'מְעוּנָע' (הלחם של מעון ומנוע).

217. ראשי תיבות של רכו ביטחון שוטף צה"לי.

אלו תחושות המתנחלים פעמים רבות כלפי המשטר בישראל. "האם הפכנו ממש לרפובליקת בנות?"²²²

שב"ח (רבים - שב"חים) ראשי תיבות של 'שוהה בלתי חוקי' שהוצמדו לכל האנשים שנכנסו לגוש קטיף לאחר שהוכרו כשטח צבאי סגור כדי לסייע לתושביו במאבקם בתכנית ההתנתקות ולערום קשיים על מבצעה.

ש"ב"כ [מבל] כינוי למחלקה היהודית בשב"כ. על משקל הק-ג"ב הרוסי. ראו מחלקה אנטי יהודית.²²³

שבת

1. [מעס] - הזדמנות למפגש חברתי בקידוש, בשבתות אירוח, בסניף וכד'.
2. הזדמנות לנוח ולאגור כוחות לקראת השבוע הבא.
3. יום המאפשר ללמוד תורה בצוותא לרבים מבני היישוב שלא מספיקים לעשות זאת במהלך השבוע.

וזיכיונות בעלי ערך כלכלי מוענקים לחברים או לתומכים של השליט תוך התעלמות משליחותו ומנאמנותו לציבור הרחב. המתנחלים הסבו את הביטוי לממשלות ישראל השונות הנגועות לדעתם בשחיתות ואינן פועלות לפיתוח ההתיישבות, או מעבירות תקציבים מגיעים להם כדין.

222. פורסם באתר ערוץ 7 ב-10-01-2003. <http://www.inn.co.il/Articles/Article.aspx/1130>

223. הכנסת האותיות העבריות תחת ק"ג"ב הרוסיות ויצירת מעין ראשי תיבות דומים לק"ג"ב המקבילה הרוסית של השב"כ הישראלי. יש כאן כביכול גם השוואה בין הארגונים וראייה של השב"כ כארגון המחפש את המתנחלים ומנסה לעצור אותם בתירוץ ובאמתלות שונים ומשונים.

לארגן אירועים שונים ביישוב.²¹⁸

רכז תרבות [צח] - נושא משרה שנמצא רק ביישובים בעלי אמצעים ואחראי לארגן את פעילויות הפנאי והתרבות לאוכלוסיות השונות ביישוב.²¹⁹

רמי לוי

1. קיצור של המותג 'רמי לוי שיווק השקמה', רשת של חנויות מזון ומוצרים שונים השייכת לאיש העסקים רמי לוי.

2. [מעס] - סיבה לערוך את הקניות מחוץ ליישוב ולא במכולת היקרה יותר הנמצאת בתחמו.

3. [מעס] - מושא לכעס אצל חלק מהמתיישבים בשל נטייתו להעסיק ערבים, ובשל כניסתם של ערבים מהכפרים ומהערים השכנות לקנות בחנויות שבבעלותו.²²⁰

***רפובליקה** צורת שלטון שבה השלטון נקבע על ידי הציבור לתקופת זמן מסוימת ואינו עובר בירושה.

רפובליקת בנות [מעס] - כינוי גנאי למשטר כושל ומושחת המאופיין בהיעדר דמוקרטיה, בחוסר יציבות, בהבדלי מעמדות קיצוניים, בשחיתות, בשימוש בצבא לדיכוי העם ובהתערבות חזקה של מדינות זרות.²²¹

218. ברוב היישובים נושאת משרה זו היא אישה.

219. ביישובים רבים יהיה רכז הקהילה זה שימלא את התפקיד במקביל לתפקידיו האחרים.

220. מתיישבים רבים לא קונים ממנו מהטעמים האידיאולוגיים שנזכרו לעיל.

221. מקורו של ביטוי זה במדינת הונדורס שבדרום אמריקה, והוא נועד לתאר את השחיתות שפשתה שם באותו זמן ואת אֶזלת ידו של השלטון להתמודד עמה. תואר זה הורחב מאוחר יותר למקומות שבהם כוחות שלטוניים, משרות

שבתות כאלה בעקבות אירוע חשוב כמו יום ההולדת של היישוב או כדי להעצים את הגיבוש בין התושבים וליצור היכרות של התושבים הוותיקים עם החדשים.

שופל [מש] (גרמנית - Schaufel) 1. יעה המשמש לעבודות עפר ובנייה. 2. האמצעי העיקרי בהרס המאחזים והיישובים²²⁵ [רבים - שופלים]. "דחוף סוכר למנוע. נשבת לשוטרים הקליפות האלה את השופלים".

שורש

1. יסוד, עיקר, מקור של משהו.²²⁶
2. [סלת] - קיצור של הצירוף 'סנדלי שורש'.

שטינקר (יידיש, רבים - שטינקרים) [מש] - כינוי לפעילי שלום עכשיו. "האופנהיימר השטינקר הזה עוד יפנה את כולנו מפה".

שיטת הש"ג [צח] - שיטה לגלות מצב סוציו-אקונומי של תושב מהיישוב. אם הוא מוכר את יום השמירה הדר-חדשי שלו תמורת 300 ש"ח, סימן שהוא מרוויח יותר מהסכום ליום עבודה. אם הוא שומר - כנראה עבודתו פחות משתלמת.

שיפון

1. שמה של מאפיה שנפתחה ביישוב אדם שבבנימין, וכיום נמצאת במרכז מסחרי 'שער בנימין', ויש לה סניף גם בנווה דניאל שבגוש עציון.

שבת אירוח שכונות [צח] - שבתות שבהן מארחים תושבים של שכונה אחת ביישוב תושבים משכונות אחרות. מהוות הזדמנות להכיר אנשים המתגוררים ביישוב וזוגות צעירים שזה עתה באו.

שבת זוגות צעירים [צח] - שבתות שבהן מארחות המשפחות הוותיקות את הזוגות הצעירים ביישוב. הן מהוות הזדמנות פז להכיר את הצעירים.

שבת קהילה [צח] - שבתות המתקיימות מדי פעם כדי לחזק את תחושת הקהילתיות, ובמסגרתן מתארחות משפחות חדשות אצל משפחות ותיקות, או שאחת המשפחות מזמינה את כל משפחות השכונה לסעודה שלישית אצלה בגינה.

שבת נוער [צח] - שבת שבה מאורגנת פעילות מיוחדת לבני הנוער ביישוב כגון: אירוח אצל משפחות ביישוב, אירוח של ילדים בעלי צרכים מיוחדים וכד'.

שבת חיזוק [צח] - שבת שבה באים נערים ומבוגרים למאחז מסוים כדי לחזק את האחיזה של תושביו בו.

שבתות לחיזוק הביחד [סלת]²²⁴ - שבתות שבהן אוכלים תושבי היישוב יחד או מתארחים זה אצל זה. לרוב יתקיימו

225. במאבקים נגד הריסת המאחזים מנסים הנאבקים להרוס את השופלים באמצעות הכנסת סוכר למנוע שתגרום להשבתתו המוחלטת.

226. בהקשר זה רווחים הביטויים 'שורש הבעיה' ו'טיפול שורש' - שבמקור קשור לסוג של טיפול שיניים, ועבר מעתק שמשמעו 'טיפול בסוגיות המהותיות של הנושא הנדון'.

224. בביטוי זה יש שבירה של הכלל לפיו אחרי ה"א הידיעה לא תבוא לעולם מילת יחס. כמו כן המשתמשים רצו לקצר את הביטוי, לפיכך כנראה השמיטו את המילה המתבקשת - תחושה, שהייתה יוצרת ביטוי ארוך - שבתות לחיזוק תחושת האחידות (ולא 'הביחד' - מילה שאינה שם עצם, ולפיכך לא יכולה לבוא אחרי ה"א הידיעה).

2. "איפה אתה גר? אני גר בבתיים של שלב ב".

שלום [מעס]

1. החזון של כל תושבי המדינה.
2. האיום הגדול ביותר על עתיד ההתיישבות.
3. כינוי אירוני למלחמה עם הערבים.
4. כינוי אירוני להסכמי אוסלו.

שלום עכשיו [מעס]

1. תנועה שמטרתה לייבש התנחלויות ולהרוס אותן.
2. סיבה לשנוא את השמאלנים.
3. מלשינים ושונאי ישראל, ערב רב, שטינקרים.

שלטון [מעס]

1. גורם מרכזי ומקור לשחיתות.
2. מוסד שבו נמצאים אנשים ששונאים את המתישבים וצריך להתנגד להם.
3. מוסד רשמי של המדינה שצריך לקבל את חוקיו וליטול בו חלק במטרה להוביל אותו; חלק מ'אתחלתא דגאולה'.

שלטון הכופרים (במלעיל) [מעס] -

כינוי גנאי לרשויות החוק במדינת ישראל, קרי: הממשלה, הכנסת ובית המשפט העליון.²²⁸

שמאלן [סלמ] ²²⁹ ראו שמאלני.

2. [סלת] - קיצור של השם 'מאפיית שיפון'.

שכונה - אזור ביישוב שיש לו שם רשמי להלכה ומקבל את שמו הבלתי רשמי בהתאם לקבלן שכנה את הבתים בו למעשה.

שכונת אברהם אבינו [צח] - שכונה בחברון הקרויה על שם אברהם אבינו. בשכונה זו גרים אנשים מהגרעין הקשה של המתנחלים שלעתים מתעמתים עם הערבים הגרים באזור.

שכונת בתי אמנה [צח] - שכונה שבתיה נבנו על ידי חברת אמנה. לעתים תכונה בקיצור 'בתי אמנה' או 'אמנה'.

שכונת האשטרומים [צח] - שכונה שבתיה נבנו על ידי חברת אשטרומ. לעתים תכונה בקיצור 'האשטרומים'.

שכונת הפרידמנים [צח] - שכונה שבתיה נבנו על ידי חברת פרידמן. לעתים תכונה בקיצור 'הפרידמנים'.

שכונת הקרוואנים [צח] - שכונה שבתיה מורכבים מקרוואנים. השכונה של דור העתיד, הזוגות הצעירים ואלה שאין ידם משגת לרכוש בית קבע. לעתים תכונה בקיצור 'הקרוואנים'.

*שכח - לא זכר

לא נשכח ולא נסלח [צח] - הסיסמה שליוותה את מרבית המתישבים אחרי הגירוש מגוש קטיף ויוחסה לפנאטים.

שלב ב²²⁷ [מעס] - רחוב או שכונת מגורים ביישוב שהבתים שם הם המשך לפרויקט קודם. לרוב יגורו שם דור ההמשך או זוגות צעירים. לעיתים שלב ב מכונה גם 'הרחבה'.

²²⁷. מושג הרווח בעיקר ביישובים הוותיקים וקשור למיזמי בנייה מטעם חברת 'אמנה'.

²²⁸. בכינוי זה משתמשים לרוב המתנחלים המשתייכים לפלג הפנאטי בציונות הדתית ומקורו בסיסמה הידועה של נטורי קרתא: "בשלטון הכופרים אין אנו מאמינים". בעוד אנשי נטורי קרתא אומרים זאת על השלטונות שלא כפופים לחוקי התורה, המתישבים הוסיפו לכך משמעות נוספת שבבסיסה תסכול שה'כופרים' קרי הממשלה לא פועלים על פי החוקים שהם עצמם חוקקו ולכן כפופים להם.

²²⁹. המילה נוצרה בדרך תצורה של בסיס (שמאל) וצורן סופי (ן) שמשמעו תואר.

תג מחיר²³⁴ [צח] צורת פעילות הנחשבת לבלתי חוקית כתגובה לאלימות פלשתינית או לפינוי של מאחזים. הפעילות כוללת פגיעה בערבים וברכושם, פגיעה ברכוש המשטרה והצבא, חסימות כבישים והפגנות שונות.²³⁵

תהליך

1. רצף של מצבים ופעולות הנמשך לאורך זמן, ועם סיומו משנה את המצב שהיה מלכתחילה.
2. [מעס] מילה שאומרים כשאינן כוח לבצע משהו מסוים, ולרוב היא מתלווה בתיאורי מצב כגון מורכב, מסובך, עמוק, לא פשוט וכד'. "תוכלו לקבל אותנו ליישוב?" "תראו, זה תהליך מורכב שנמשך כמה שבועות..."
3. [סלת] קיצור של הצירוף 'תהליך השלום'.

תהליך השלום [מעס]

1. הסיבה המרכזית המובילה את מדינת ישראל לעימותים מתמשכים עם הערבים ומחלישה את כוח ההרתעה שלה.
2. הסיבה שבעטייה נהרגו מאות מתנחלים באינתיפאדת אל אקצה.
3. יוזמה שתכליתה לפנות את ההתנחלויות ולמוסרן לערבים.

שמאלני [סלמ]²³⁰ - בוגד, תומך בפינוי מתנחלים ובקיצוץ בתקציבים שלהם, חושב שהמתנחלים הם שורש הרע במדינה, סרטן עם גרורות שיש לחסלו.

שמאלני מסריח (רבים) - שמאלנים מסריחים)²³¹ [צח] - כינוי גנאי לאנשים המשתייכים לתנועות השמאל הקיצוני דוגמת שלום עכשיו, נשות ווטש (watch), עדאללה, מפלגת מר"צ וכד'. כיום משתמשים בו גם אנשים המפנה הפוליטית אך אינם בהכרח מתנחלים. כינויים נוספים: בוגדים, 'נאורים עאלק', משת"פים, אויבים של המדינה, שטינקרים.

שמפניה [מעס] כינויו של סוכן השב"כ אבישי רביב שפעל בקרב המתנחלים לפני רצח רבין ונחשף בעקבותיו.

שפניהו²³² [סלמ] כינוי לעגני לראש הממשלה בנימין נתניהו.

שקרניהו²³³ [סלמ] - ראו שפניהו, ביביהו.

שרשרת [מעס] כינוי למבצע גדול שנעשה בקיץ 2004 שבו עמדו אנשים מגוש קטיף עד ירושלים והחזיקו ידיים איש לרעהו.

שרשרת אנושית [צח] - ראו שרשרת.

234. בתגובה לתג מחיר הקימו פעילי שמאל שונים את הארגון 'תג מאיר' המגנה את הפעילויות האלה.

235. ראוי לציין כי מי שפועלים במסגרת 'תג מחיר' מוקעים על ידי הנהגת המתנחלים בכל הזדמנות אפשרית. מאחר שבמשטרה חוקרים מי עומד מאחורי פעולות אלה מצאו הערבים דרך נוחה לחסל חשבונות עם המתנחלים ולביים את הפגיעות בנפש וברכוש כפעולות של 'תג מחיר'.

230. המילה נוצרה בדרך של בסיס (שמאל) וצורן סופי (יָ) שמשמעו תואר לזכר.

231. על פי רוב נוהג ביטוי זה רק בצורת הרבים שלו.

232. הלחם של המילים שפן + נתניהו.

233. הלחם של המילים שקרן + נתניהו.

תשקורת²³⁹ [סלמ+סלפ] כינוי גנאי לתקשורת המבהיר את מידת אמינותה בעיני הדוברים.
תשקורת עוינת [צח] - שכלול של המושג תשקורת.

תיקון (רבים - תיקונים)²³⁶ [מעס] הצד הפחות נעים של המניעות. התיקון מכפר, לכן המחיר שהוא גובה יקר יותר. ישנו גם תיקון יזום בצורת תפילה, אבל בסלנג המקובל התיקונים באים ללא תכנון ומצליחים להכאיב יותר. "זרקו עליך אבנים? נפלת מהסוס? אשתך צעקה עליך? קיבלת דוח? תיקונים". או: "הייתי אמור לנסוע לחתונה, אבל עשיתי תאונה, תיקונים, אחי, תיקונים".²³⁷

תְּנֻזָּם [מבל] (מן תְּנֻזִים בערבית - تنظيم) - שמשמעו ארגון. התנזים הוא פלג צבאי של ארגון הטרור פת"ח) פגע ברכוש של פלסטינים.²³⁸ "פלוגי שוב תינזם ונעצר? מה קרה? גירוש במעוז אסתר?" (שם פעולה - תְּנֻזִים, שם פועל - לְתֻנְזִים)

תקשורת [מעס] המקום המשפיע ביותר על יחסו של הציבור למתנחלים. שורש הרע ואם כל חטאת. ראה תשקורת עוינת.
תקשורת מגויסת [צח] - טענה חוזרת ונשנית כלפי אמצעי התקשורת השונים בארץ שהם אינם אלא שופר של ארגוני השמאל השונים, ולכן מגויסים להגשמת האג'נדה שלהם.

236. מונח זה נהוג רק בצורת הרבים שלו 'תיקונים' במלעיל.

237. ראו שרון, 2009.

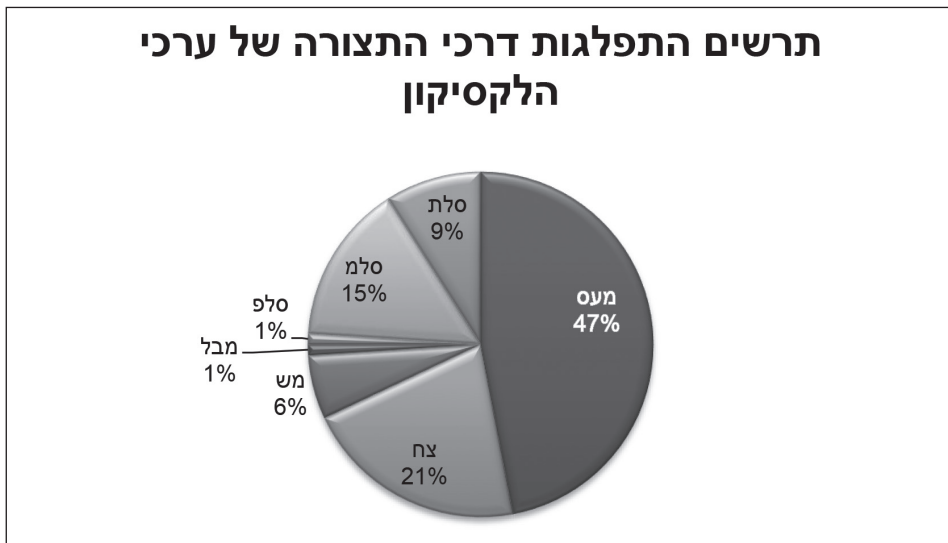
238. הפועל נוצר על ידי הכנסת הבסיס של המילה הערבית 'תנזים' לתבנית של פועל עברי - פיעל. כך נוצר פועל חדש שמשמעו 'השחית רכוש' (בהשראת ארגון הטרור תנזים שפגע באזרחים ישראלים רבים). פעולות התנזים כוללות יידי אבנים, הצתת שדות וכדומה. בדרך כלל תנזים יבוא כתגובה להריסת מבנים, פינוי מאחז, או יידי אבנים על ידי פלשתינים. ראו שרון, 2009.

239. כינוי זה נוצר משיכול העיצורים ק-ו-ש ומהלחם בין המילים 'תקשורת' ו'שקר'.

סיכום

מהמחקר שהצגנו עולה כי הדרכים המרכזיות ליצירת סלנג בקרב המתיישבים באות מהסלנג המילוני והן שינויי משמע למילים ולצירופים קיימים, ויצירת צירופים חדשים מיסודות הקיימים בשפה העברית. כמו כן קיימים גם הלחמים - דרך תצורה נוספת של סלנג אולם בהיקף מצומצם יחסית. גם הסלנג הדקדוקי הוא מקור לא אכזב ליצירת מילים אם כי בהיקף מצומצם יותר מזה של הסלנג המילוני. כמו כן נצפו תופעות לשוניות נוספות דוגמת שימוש בראשי תיבות, הוספת סיומות למילים המעניקות להן משמעות חדשה, זיהוי אירועים עם מקומות התרחשותם, הדבקות כינויים וקריאה לדמויות מפתח בהתיישבות בשמות חיבה. שינויי המשמע הרבים שמעניקים המתיישבים למילים קיימות בעברית עשויים להעיד על 'קצר בתקשורת' שקיים בין ציבור המתיישבים לבין שאר הקבוצות בחברה הישראלית. ייתכן כי למשמעויות השונות שמייחסים המתיישבים למושגים רווחים בקרב הדוברים בחברה הישראלית יש יד ביחס העוין שלו זוכה תנועת ההתיישבות מהמגזרים ומהקבוצות השונות בחברה. טוב יעשו המתיישבים אם ישתמשו בממצא זה כדי לשפר את הטרמינולוגיה שהם נוקטים בפעולות ההסברה שלהם למען עתיד ההתיישבות.

לסיים, להלן תרשים המציג את התפלגות דרכי תצורת הסלנג בקרב המתנחלים:

אנו רואים כי המעתק הסמנטי הוא דרך התצורה הנפוצה ביותר ליצירת מילות סלנג (47%), אחריו בפער ניכר נמצאים הצירופים החדשים שהמתנחלים יצרו והסלנג המורפולוגי (21%-15% בהתאמה). לאחר מכן מילים שאולות מהלעז (6%) ולבסוף נספרו התופעות הנדירות ביותר - מילים עבריות בעלות בסיס לוועזי והסלנג הפונולוגי (1% כל אחת).

רשימת קיצורים וביבליוגרפיה

- אבן שושן, 2003 א' אבן שושן, מילון אבן שושן, (מחודש ומעודכן לשנות האלפיים) תל אביב 2003.
- אנדרסון וטרודגיל, 1992 L.G. Andersson and P. Trudgill, *Bad language*, London, 1992.
- הוברמן, 2008 ח' הוברמן, כנגד כל הסיכויים, נצרים 2008.
- הוברמן, תשע"א ח' הוברמן, ההתנחלויות - הסיפור האמיתי, ירושלים תשע"א.
- וות'נוורת ופלקסנר, 1967 H. Wetntworth and S. B. Flexner, *Dictionary of American Slang*, New York 1967.
- יספרסן, 1922 O. Jespersen, *Language, Its Mature, Development and Origin*, London 1922.
- לוי, 1998 י' לוי (עורך), מילון אוקספורד, עברי-אנגלי אנגלי-עברי, תל אביב, 1998.
- לייטר, 1994 J.E. Lighter, *Random House Historical Dictionary of American Slang*, New York 1994.
- מוצ'ניק, 2002 מ' מוצ'ניק, לשון, חברה ותרבות, תל אביב 2002.
- ניר, 1993 ר' ניר, דרכי היצירה המילונית בעברית בת זמננו, תל אביב 1993.
- ניר, 2005 ר' ניר, 'השירה של האדם הפשוט' בתוך: ר' רוזנטל, (עורך): מילון הסלנג המקיף, ירושלים 2005.
- נצר, תשס"ח נ' נצר, עברית בג'ינס, באר שבע תשס"ח.
- ספן, 1972 ר' ספן, דרכי הסלנג, ירושלים, 1972.
- עמרוסי, 2009 א' עמרוסי, תריס, אור יהודה, 2009.
- פדר, תשל"ד י' פדר (עורך), אנציקלופדיה ישראלית כללית, ירושלים-תל-אביב תשל"ד.
- פרוכטמן וסיוון, 2007 מ' פרוכטמן וד' סיוון (עורכים): מילון אריאל המקיף, קריית גת 2007.
- פרטרידג', 1969 E. Partridge, *Slang, Encyclopedia Americana* (International Edition), New York 1969.
- צרפתי, תשס"א גב'ע צרפתי, 'העברית בראי הסמנטיקה', אסופות ומבואות בלשון ה, תשס"א.
- רוזנטל, 2005 ר' רוזנטל, מילון הסלנג המקיף, ירושלים 2005.
- שרון, 2009 ר' שרון, 'יש להם סלנג - המילון של אנשי המאחזים', *NRG*, 12.9.2009, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART1/941/083.html>
- נדלה בתאריך: 20.8.2015.